

**ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE
MASARYKŮV ÚSTAV VYŠŠÍCH STUDIÍ**

Katedra inženýrské pedagogiky

Kyberšikana na současné střední škole

Cyberbullying at Contemporary Secondary Technical School

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor:	Ladislav Kur
Studijní program:	Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Dana Dobrovská, CSc.

Praha 2015

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil jsem pouze podklady (literaturu, projekty, SW atd.) uvedené v příloženém seznamu.

Nemám závažný důvod proti zpřístupňování této závěrečné práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) v platném znění.

V Praze dne ..... podpis: .....

PODĚKOVÁNÍ

Touto cestou bych rád vyjádřil poděkování vedoucí bakalářské práce doc. PhDr. Daně Dobrovské, CSc. za užitečné rady a odborné vedení mé bakalářské práce.

ANOTACE

V bakalářské práci „Kyberšikana na současné střední škole“ se zabývám touto formou šikanování v prostředí sledované školy. Teoreticko-empiricky zaměřená práce vychází z analýzy dostupné literatury a následně prezentuje výsledky kvantitativní výzkumné sondy, která byla provedena prostřednictvím dotazníku.

Klíčová slova: šikana, kyberšikana, oběť, agresor, prevence

ANNOTATION

In the bachelor thesis "Cyberbullying at Contemporary Secondary Technical School" the issue of bullying in the environment of the monitored schools is described and analyzed.

Theoretically and empirically focused work comes from the analysis of the available literature and subsequently presents the results of quantitative research which was carried out by means of a questionnaire.

Key words: bullying, cyberbullying, victim, aggressor, prevention

Obsah

ÚVOD.....	8
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ ŠIKANY A KYBERŠIKANY	10
1.1 DEFINICE ŠIKANY.....	10
1.2 JEDNOTLIVÉ FÁZE ŠIKANY.....	11
1.3 KYBERŠIKANA.....	12
1.4 AGRESOR.....	13
1.5 OBĚŤ.....	13
2 KYBERŠIKANA	15
2.1 POJEM KYBERŠIKANA.....	15
2.2 TYPY KYBERŠIKANY.....	16
2.3 ŠKÁDLENÍ NEBO KYBERŠKÁDLENÍ.....	17
2.4 ROZDÍL TRADIČNÍ ŠIKANY A KYBERŠIKANY.....	18
2.5 PROSTŘEDÍ KYBERŠIKANY.....	19
2.6 NÁSLEDKY KYBERŠIKANY.....	20
3 ZVLÁDÁNÍ KYBERŠIKANY	21
3.1 STRATEGIE ZVLÁDÁNÍ KYBERŠIKANY.....	21
3.2 PRÁVNÍ NORMY A KYBERŠIKANA.....	22
3.3 PREVENCE KYBERŠIKANY.....	24
4 EMPIRICKÁ ČÁST - VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	25
4.1 CÍL VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	25
4.2 METODY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	25
4.3 DOTAZNÍK.....	25
4.4 ÚDAJE O RESPONDENTECH.....	26
4.5 HYPOTÉZY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	26
5 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	27
5.1 GRAFICKÉ ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ.....	27
5.2 SOUHRN VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	47
5.3 ZHODNOCENÍ HYPOTÉZ.....	48
6 MOŽNOSTI PREVENCE.....	50
ZÁVĚR	52

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

SEZNAM GRAFŮ

SEZNAM PŘÍLOH:

Příloha č. 1 - Dotazník

Příloha č. 2 - Vybraná zákonná ustanovení z trestního zákoníku

ÚVOD

V dnešní době je většina mladých lidí ovlivněna moderními informačními a komunikačními technologiemi, které se neustále vyvíjejí. Pod pojmy informační a komunikační technologie (ICT) si nejčastěji představujeme internet, mobilní telefon nebo jinou výpočetní techniku. Jejich vznikem a vývojem se zkrátila vzdálenost mezi uživateli. Tyto moderní technologie jsou využívány jako zdroj informací, slouží k sociální komunikaci, zábavě, ke vzdělávání, podnikání a mnoha dalším aktivitám. Vzhledem k rozsahu využití ICT je úměrný i počet uživatelů, kdy uvažujeme o celosvětovém měřítku. V takovémto masovém množství se vyskytují uživatelé, kteří ICT zneužívají k ubližování druhým formou internetové šikany, neboli kyberšikany. Jedná se o úmyslné a opakované ubližování jedinci nebo skupině osob. Jako závažný problém se jeví fakt, že se v současné době s kyberšikanou setkávají již žáci na základních školách. Začala mne zajímat proměna výskytu kyberšikany dospívajících v souvislosti s vývojem a využíváním informačních a komunikačních technologií.

Cílem práce je ověřit formy, projevy a důsledky kyberšikany na vybraných středních školách. Zjistit a popsat zkušenosti žáků a učitelů s kyberšikanou a ověřit, zda jsou učitelé připraveni projevy kyberšikany řešit.

Nebezpečí kyberšikany spočívá v tom, že se její obětí může stát každý z nás. Většímu nebezpečí jsou vystaveny děti, u kterých může být následkem konfrontace s kyberšikanou narušen psychický vývoj i socializace do společnosti. Jedinec, který se nedokáže dostatečně zapojit do společnosti, se může stát rizikem a následně vynaložené prostředky na jeho resocializaci mohou být značné.

V praktické části bakalářské práce bude úkolem empirického zkoumání zjišťovat výskyt kyberšikany na vybraných typech středních škol. Následně popsat případné formy a četnost výskytu kyberšikany v prostředí středního odborného učiliště a gymnázia, dále zmapovat preferované sociální sítě a výskyt kyberšikany v jejich prostředí a v souvislosti s tím popsat postoje žáků k výskytu kyberšikany.

Na vybraných středních školách bude provedené výzkumné šetření, kdy budou použity k tomuto účelu zpracované dotazníky. Výsledky získané empirickým zkoumáním budou následně zpracovány a vyhodnoceny.

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ ŠIKANY A KYBERŠIKANY

1.1 DEFINICE ŠIKANY

Slovem šikana pocházející z francouzského slova *chicane*, rozumíme „*zlomyslné obtěžování, týrání, pronásledování, ale i byrokratické lpění na liteře předpisů, když např. úředníci nechávají občany pro nic za nic čekat, vyžadují zbytečná razítka atd.*“ (Holeček 1997, str. 22). V našich podmínkách se původně výraz šikana objevil v jiném smyslu. V době povinné vojenské služby byl v armádě termínem šikana označován jev, kdy příslušníci nového nástupu k armádě byli často krutě fyzicky týráni a zneužíváni. Celý akt byl přijímán jako nutné zlo a měl charakter rituálu (Bendl 2003).

Obecně lze říci, že šikana je specifickým typem agrese neboli násilí. Jedná se zejména o situace, kdy je osoba, tzv. oběť šikany ve většině případů slabší a bezbranná. Za šikanu nelze považovat rvačku nebo hádku fyzicky stejně vybavených jedinců. Šikanou však mohou být opakované posměšné poznámky namířené na slabšího jedince, nebo netaktní poznámky na členy rodiny. V publikaci „Agresivita a šikana mezi dětmi“ definici šikany uvádí V. Holeček: „*Za šikanu považujeme záměrné a nevyprovokované užití síly jedním dítětem nebo jejich skupinou s cílem opakovaně způsobit bolest, poškození nebo tíseň jinému dítěti*“ (Holeček 1997, str. 22). Psychiatr Petr Pöthe uvádí, že „*pod pojmem šikana nebo šikanování mezi dětmi se rozumí široký okruh chování dítěte nebo skupiny dětí s cílem ohrozit, zastrašit, ponižit nebo jinak ublížit jinému dítěti nebo skupině dětí. Šikana zahrnuje slovní ponižování, nadávání a neustálé kritizování, výsměch, hrubé žertování, vydírání, omezování svobody, pohrdání, poškozování oděvu a osobních věcí, tělesné napadání*“ (Pöthe 1999, str. 140).

Michal Kolář, který se zabývá problematikou šikanování, pohlíží na šikanu ze tří hledisek:

1. Šikanování jako nemocné čili patologické chování, které je v praxi nejběžnější. Jedná se většinou o opakované týrání a zotročování jedince nebo skupiny osob pomocí agrese a manipulace.
2. Šikanování jako závislost. Jedná se o vzájemnou vazbu mezi agresorem a obětí. Cílem je skrývat vlastní strach a zároveň využívat strachu druhého.

3. Šikanování jako porucha vztahů ve skupině. Podstatou je, že šikanování se neděje pouze mezi jednotlivci, ale vzniká v nějaké konkrétní skupině vlivem poruchy vztahů ve skupině (Kolář, 2001).

Z definic jednotlivých autorů vyplývá, že se ve výkladu pojmu šikany příliš nerozcházejí. Souhrnem lze šikanu označit jako chování dominantního jedince vůči méně dominantní osobě nebo osobám, kdy dochází k záměrnému a opakovanému ubližování.

1.2 JEDNOTLIVÉ FÁZE ŠIKANY

První fáze je zrod tzv. ostrakismu, kdy se jedná o mírné, převážně psychické násilí. Jedinec, který se vlivem vnitřních vztahů ve skupině dostal na okraj skupiny, má pocit, že je neoblíbený a nedoceněný. Okrajový člen skupiny se necítí dobře a je vystaven prvním příznakům šikany. Mylnou představou rodičů a pedagogů bývá idea, že se příznaky šikany vyskytují pouze za výjimečných podmínek. Příkladem může být výskyt agresivního jedince a deficit kázně.

Druhá fáze je fyzická agrese a eskalace manipulace. K této fázi dochází v náročných situacích, při kterých ve skupině stoupá napětí a vyčlenění jedinci poté slouží jako ventil. Při zvládání nejistoty a nudy spolužáci vymýšlejí a přitvrzují aktivity zaměřené na nejzranitelnější jedince. Pokud se sejde několik jedinců s výrazně agresivním asociálním chováním, dochází k opakované agresivitě na slabších jedincích ve snaze předvést se před ostatními.

Třetí fáze je vytvoření jádra, jedná se o klíčový moment. Pokud se případným manipulacím a počátečnímu fyzickému napadání neučiní přítrž, následně se ve většině případů utváří skupina agresorů, která začne systematicky spolupracovat při šikanování nikoliv náhodných obětí.

Čtvrtá fáze se vyznačuje tím, že většinová část skupiny začne přijímat normy agresorů. Pokud není ve skupině silná pozitivní podskupina, začnou se k agresorům postupně přidávat i ostatní členové původně pozitivní podskupiny a nakonec se aktivně zúčastňují týrání slabších jedinců.

Pátá fáze vede k totální šikaně. Bez radikální intervence zvenčí proces eskaluje a vede k závažnému asociálnímu chování. Pravidla agresorů jsou respektována, nebo dokonce považována za dogma. V takovém případě je původní skupina rozdělena na skupinu, která se považuje za nadřazené a ovládá druhou skupinu složenou z podřízených jedinců. (Kolář, 2011)

1.3 KYBERŠIKANA

Jedná se o poměrně nový společenský jev, kterému je v současné době věnována velká pozornost ve školství, médiích i v akademickém světě, lze jej označit za globální. Kyberšikana v podstatě navazuje na tradiční šikanu, kdy sdílí její základní rysy a projevy za použití informačních a komunikačních technologií (ICT). Na vazby mezi šikanou a kyberšikanou poukazuje zahraniční studie, kterou zpracovali Tanya Beran a Qing Li z University v Calgary (Alberta v Kanadě), kdy bylo na vzorku 432 žáků provedeno výzkumné šetření se zaměřením, zda se zapojení žáci do školní šikany podílejí i na kyberšikaně a zda mají uvedené typy šikany vliv na chování a prospěch žáků. Zdroj: <http://www.ojs.unisa.edu.au/index.php/JSW/article/viewFile/172/139>

Od klasické šikany se šikanování využívající ICT liší např. tím, že agresor často zůstává anonymní, kdy se oběť nikdy nemusí dozvědět, kým byla šikanována. Může jít o známou osobu, nebo se s ní oběť nikdy nesešla, jelikož se jednalo o náhodný výběr. Páchání kyberšikany není závislé na místě. Agresor může oběti ubližovat prakticky v libovolném čase, nezávisle na místě, kde se on nebo oběť nachází.

Že se jedná o další druh šikany, která se děje v kyberprostoru prostřednictvím ICT potvrzují autoři další zahraniční studie, Yun-yin Huang a Chien Chou, ve které analyzují faktory, které se během kyberšikany vyskytují mezi žáky středních škol v Tchaj-wanu. Uvedená studie zkoumá frekvenci, druhy používaných technologií, anonymitu a zastoupení kyberšikany podle pohlaví žáků. Průzkum byl proveden u 545 žáků středních škol.

Zdroj: <https://ir.nctu.edu.tw/bitstream/11536/14084/1/000282155200045.pdf>

1.4 AGRESOR

S. Bendl uvádí, že „*agresorem se stává obyčejně disharmonická osobnost. V mnoha případech pocházejí agresori z rodin, kde se buď otec, nebo matka, popř. oba společně dopouštějí fyzického nebo citového násilí. Tím, podle mechanismu nápodoby, resp. metody příkladu, své děti učí, že násilí a agrese jsou vhodné prostředky, aby člověk dosáhl svého. V rodinách agresorů se často vyskytují i agresivní sourozenci.*“ (Bendl 2003, str. 43). Osoba agresora je většinou sobecká a egocentrická. M. Kolář popisuje, že „*tito siláci se považují za střed světa a z tohoto titulu si upravují mravní normy podle svých potřeb. Úcta k člověku je jim cizí a porozumět utrpení a bolesti bližního je nad jejich možnosti. Používají lidi jako věc, které lze využít, a jejich zúžený pohled skutečně vnímá šikanování jako zábavu a legraci. Svědomí se neozývá.*“ (Kolář 1997, str. 49).

U kyberagresorů se jedná rovněž o agresivní a impulzivní jedince, jejich počet není však takový, jako u běžné šikany. Z průzkumů vyplývá, že z větší části se kyberagresory stávají samotné oběti běžné šikany, které si na internetu mohou takovým způsobem nahrazovat své nedostatečné postavení v sociální skupině (Vaňkátová, 2011).

1.5 OBĚŤ

Z provedených výzkumů na toto téma vyplývá, že se obětí šikany může stát kdokoliv. Přesto, že se může jednat i o jedince fyzicky a psychicky zralého, častěji se ale setkáváme s obětí šikany, která má nějaký vzhledový, sociální nebo fyzický handicap, nějak se od ostatních odlišuje.

Často z chování jedince nebo skupiny osob není zřetelně jasné, co je příčinou, nebo důsledkem šikany. V některých případech se může jednat o obojí, poté se dostáváme do začarovaného kruhu. Velkým problémem je izolovanost, která vede k šikaně a v případě agrese se dítě ocitá v ještě větší izolovanosti. Některé charakteristiky vedoucí k šikaně uvádí P. Říčan:

1. *Tělesná slabost je určitým rizikem, které je znatelné hlavně u chlapců.*
2. *Výrazné vnější znaky, jako např. barva vlasů, obezita, brýle, aj. bývají často příčinou šikany.*
3. *Rasové rozdíly jedinců jsou pro šikanu také velmi častým faktorem.*

4. *Neurotické dítě, které je tiché, plaché a v kolektivu izolované nebo ustrašené je přímo magnetem pro agresivní chování okolí.*
5. *Dítě se syndromem ADHD (hyperaktivita a porucha pozornosti)*
6. *Dítě s opožděným rozumovým vývojem je pro agresory snadnou obětí.*
7. *Jedinec oslabený nemocí*
8. *Dítě „provokatér“ je často terčem agrese. Jedinec se snaží navazovat kontakty formou různých provokací, někdy i za cenu agrese ze strany vrstevníků.*
9. *Sobecké dítě je často terčem šikany a velmi těžko získává přátele.*
10. *Dítě, které trpí pocitem méněcennosti, beznaděje a je pesimistické.*
11. *Jedinci ze sociálně slabších rodin nemohou konkurovat v současné konzumní společnosti, kdy se pomyslné nůžky mezi chudšími a bohatými rozevírají.*
12. *Dítě, tzv. „šplhoun“ ve snaze zalíbit se učiteli není v kolektivu příliš populární. Také jedinec, který není solidární s kolektivem v menších nekalostech a bojí se případného postihu, bývá terčem agresivního chování v kolektivu.*
13. *Dítě, které vstupuje do sehraného kolektivu, se také velmi často stává terčem útoků.*

(Říčan, 2010, str. 61)

2 KYBERŠIKANA

2.1 POJEM KYBERŠIKANA

V příručce pro učitele a rodiče s názvem Rizika virtuální komunikace, autoři K. Kopecký a V. Krejčí uvádějí: „*Termínem kyberšikana označujeme nebezpečné komunikační jevy realizované prostřednictvím informačních a komunikačních technologií (např. pomocí mobilních telefonů nebo služeb v rámci internetu), jež mají za následek ublížení nebo jiné poškození oběti. Toto ublížení či poškození může být jak záměrem útočníka, tak důsledkem např. nevhodného vtipu, nedorozumění mezi obětí a útočníkem, nedomyšlením důsledků jednání ze strany útočníka atd. Oběť je poškozována opakovaně, ať už původním útočníkem či osobami, které se do kyberšikany zapojí později. Kyberšikana je druhem psychické šikany.*“
(Kopecký, et al., 2010, str. 5)

Obdobně je pojem kyberšikany prezentován i v obsahu vybraných internetových stránek: Bezpečně – online.cz, E - Bezpečí.cz nebo internetová encyklopedie Wikipedie. Obsahově se shodují se v tom, že kyberšikana využívá informační a komunikační technologie k obtěžování, ponižování a psychickému týrání obětí, které má za následek negativní vliv na zdraví jedince. Jedná se o velmi nebezpečný druh agresivního chování.

Zdroj: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Kyber%C5%A1ikana>

<http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/kyberikana>

<http://www.bezpecne-online.cz/projekt-bezpecne-online/slovník.html#c>

Obecně definovat kyberšikanu je obtížné. Jedná se stále o poměrně nový jev, který se neustále rozvíjí s vývojem a používáním ICT. Psycholožka A. Černá řadí mezi základní parametry kyberšikany tyto prvky:

- *Děje se prostřednictvím elektronických médií.*
- *Opakovanost.*
- *Záměrnost agresivního aktu ze strany útočníka.*
- *Mocenská nerovnováha.*
- *Oběť vnímá toto jednání jako nepříjemné, ubližující.*

(Černá, et al., 2013, str. 21)

2.2 TYPY KYBERŠIKANY

U kyberšikany lze rozlišovat dva typy agrese – přímá a nepřímá, tzv. kyberšikana v zastoupení. V publikaci *Kyberšikana a její prevence - příručka pro učitele*, jsou jako přímé projevy agrese kyberšikany uvedeny:

- *Posílání obtěžujících, výhrůžných nebo krutých zpráv formou SMS, po emailu.*
- *Kradení hesel a následné zneužívání osvojeného účtu.*
- *Blogování - zveřejňování intimních informací nebo pomlouvání prostřednictvím blogu.*
- *Zveřejňování choulostivých nebo lživých informací a obrazových materiálů na webových stránkách nebo jejich šíření telefonem – zejména záznamy aktů klasické šikany, násilí páchaného na oběti nebo např. pornografické fotografie s tváří oběti.*
- *Posílání dehonestujících obrázků přes email nebo mobilní telefony – nejčastěji posílání obrázků, fotografií a video nahrávek spolužáků nebo učitelů – kde je oběť zesměšňována a karikována.*
- *Internetové hlasování Kdo je super a kdo není? Tyto typy otázek nekontrolovatelně běží v různých internetových hlasováních a všechny jsou vytvořeny někým z blízkého okolí. Staly se novým způsobem, jak děti mohou šikanovat své vrstevníky online.*
- *Interaktivní hraní – při hraní na herních zařízeních typu X-Box Live a Sony Play Station 2 Network jsou děti v živém spojení přes chat nebo telefonování prostřednictvím Internetu s kýmkoli, na koho v online hře narazí. Někdy ostatní slovně napadají, uzamykají před někým hrací místnost, vypouštějí do éteru nepravdivé zvěsti, nebo nabourávají cizí účty.*
- *Rozesílání zákeřných kódů (viry, spyware, hackování).*
- *Zasílání pornografických nebo jiných obtěžujících emailů a zpráv – útočníci své oběti zapisují do různých hromadných seznamů a jim pak chodí tisíce nevyžádaných zpráv (v případě pornografie je pak například mohou rodiče podezírat z navštěvování erotických stránek).*
- *Vydávání se za jiného člověka – svoji oběť.*

(Člověk v tísni, o.p.s., Kolektiv autorů, 2009, str. 17)

O kyberšikaně v zastoupení (nepřímá agrese) hovoříme tehdy, „*najde-li si agresor pro špinavou práci někoho jiného. Ten je pak většinu času nevědomým komplicem, protože neví, že je využíván k obtěžování jiných lidí. Proto je kyberšikana v zastoupení považována za nebezpečnější*“ (Člověk v tísní, o.p.s., Kolektiv autorů, 2009, str. 18)

2.3 ŠKÁDLENÍ NEBO KYBERŠKÁDLENÍ

Kamarádké škádlení v rámci kolektivu nemusí nutně znamenat projev šikanování. Během škádlení lze předpokládat, že oba aktéři vstupují do interakce dobrovolně za účelem legrace. Pokud jeden ze zúčastněných přestane chování protivníka vnímat jako přátelské nebo dojde k případnému zranění, útočník ustane v agresi a nebude v ní již pokračovat. V takovém případě je na místě omluva poškozenému. Během škádlení mají obě zúčastněné strany srovnatelné možnosti, kdy má škádlená osoba možnost bránit se. V případě šikany se jedná o úmyslný útok se záměrem druhému ublížit. Agresor bývá nad obětí v převaze (Člověk v tísní, o.p.s., Kolektiv autorů, 2009).

Patologické chování, kterým kyberšikana je, nelze podceňovat. V online světě je v některých případech obtížné rozeznat, kdy se jedná o škádlení nebo kyberšikanu. K vymezení přechodového stádia mezi škádlením a šikanou můžeme považovat situace, kdy se jedinec cítí bezmocný, probíhající interakce je pro něj nepříjemná. Dotčená osoba má v takové situaci dojem, že nemá jinou možnost, než strpět takové jednání.

2.4 ROZDÍL TRADIČNÍ ŠIKANY A KYBERŠIKANY

Z výše uvedených odborných zdrojů lze dovodit, že mezi šikanou a kyberšikanou existují podobnosti a rozdíly, jež jsem shrnul do následující tabulky:

Tabulka č. 1 - Porovnání tradiční šikany a kyberšikany

Tradiční (školní) šikana	Kyberšikana
Hlavní rysy	
Jedná se o záměrné chování s cílem ublížit druhému.	Jedná se o záměrné chování s cílem ublížit druhému.
Jedná se o opětovné útoky agresora v určitém období. Jednotlivé útoky nelze ještě považovat za šikanu.	Jedná se o opětovné útoky, které se dějí v kyberprostoru nezávisle na místě a čase. Každé další zveřejnění nevhodného obsahu je opakováním útoku agresora.
Útočník je silnější než oběť, kdy je velmi často rozhodujícím faktorem tělesná síla nebo počet útočníků.	Útočník má velkou převahu nad obětí, díky anonymitě při zneužívání informačních a komunikačních technologií. Oběť se nemůže účinně bránit. Tělesná síla v těchto případech není rozhodující.
Přímá	
Jedná se o tělesné útoky s cílem ublížit na zdraví, poškodit majetek nebo věc odcizit.	Pokud útočník získá a účelově umístí na internetu videa nebo fotografie soukromého charakteru za účelem úmyslně poškodit jedince, jedná se o kyberšikanu.
Jedná se o nadávky a další slovní útoky.	Na internetu umístěné e-maily nebo SMS za účelem urazit a vyhrožovat oběti.
Útočník naznačuje znevažující a urážlivá gesta.	Na internetu umístěné znevažující a urážlivé obrázky.
Nepřímá	
Společenská šikana cílená na postavení jedince mimo kolektiv.	Společenská šikana, která se projevuje snahou o vyloučení jedince z online skupiny.
Jedná se většinou u pomlouvání.	Jedná se zejména o veřejné zpřístupnění privátních rozhovorů a informací nebo internetové pomlouvání.
	Za agresora kyberšikany lze považovat i takovou osobu, která na internetu vystupuje za někoho jiného nebo záměrně nahlásí nevhodný obsah a jednání.

2.5 PROSTŘEDÍ KYBERŠIKANY

Protagonisté kyberšikany využívají ke svým útokům různá média. Jedná se zejména o níže uvedené prostředky:

- Sociální sítě – jedná se o webovou službu, kdy uživatel vlastní a spravuje svůj profil, sdílí fotografie, videa a další materiály. Hlavním účelem je převážně možnost kontaktu s ostatními uživateli (Facebook, Lidé.cz, Spolužáci.cz).
- Online interaktivní hry – hráči mohou během hraní her např. typu Play Station nebo X-Box Live verbálně komunikovat a sledovat online obraz s pomocí chatu a živého hovoru. Během hry se mohou vyskytnout případy obtěžování, vyhrožování a napadání.
- Webové stránky – hovoříme o prostředí, kde lze např. vytvářet webové stránky přímo určené k tomu, někoho poškodit. Na takovéto stránky je možné nahrát hanlivá videa a následně přidávat různé komentáře (YouTube).
- Zprávy SMS a MMS – útočník rozesílá četné zprávy nebo ponižující obrázky a fotografie.
- Blogy – jejich účelem je ostatním uživatelům poskytovat různé informace k diskutovaným tématům. Lze je považovat za elektronickou formu běžných deníků. Nepravdivé informace, fotografie nebo videa a jejich komentáře mohou poškozovat konkrétní oběť.
- Elektronická pošta (e-mail) – patří k nejpoužívanějšímu způsobu elektronické komunikace. Kyberšikana je poskytována formou zaslaných fotografií, obrázků nebo textu. Mezi útočníky je tento způsob komunikace oblíbený i z důvodu anonymity.
- Chatovací místnosti – jedná se o online prostor, kde lze chatovat (komunikovat v reálném čase) nebo se sdružovat v diskusních fórech. Často zde dochází k pomluvám, vyloučení ze skupiny a k ostrakizaci.
- Internetové ankety a dotazníky – prvotním záměrem nemuselo být někoho poškodit. Online anketa nebo dotazník bývá často zaměřená na fyzický vzhled. Položené otázky evokují urážlivé a ponižující odpovědi.

(Černá, et al., 2013)

2.6 NÁSLEDKY KYBERŠIKANY

Pouze zdánlivě se můžeme domnívat, že následky kyberšikany se týkají pouze obětí. Většinou se tyto následky týkají všech aktérů kyberšikany i širšího sociálního okolí. Většina poznatků pramení ze znalosti běžné šikany, na rozdíl od novějšího fenoménu kyberšikany. U osob, které se s kyberšikanou setkaly, se mohou projevovat určité dopady:

- *změna nálad, psychická rozkolísanost*
- *zhoršení školního prospěchu*
- *problémy ve vztazích se spolužáky, kamarády a dospělými*
- *poruchy spánku, únava*
- *Všudypřítomný strach z kohokoli, neboť oběť pachatele nezná, neví o něm prakticky vůbec nic*
- *nízké sebevědomí*
- *pokusy o sebevraždu*
- *psychosomatická onemocnění*

(Vaňkátová, 2011, str. 7)

Při výskytu kyberšikany mohou rodiče nebo škola reagovat nevhodným způsobem, kdy dochází k omezení elektronické komunikace. Důsledkem bývá minimalizace další komunikace a tím i možnosti svěřit se s daným problémem. Takový jedinec se stává osamoceným a zranitelným.

3 ZVLÁDÁNÍ KYBERŠIKANY

Návrhy zvládání kyberšikany jsou v současné době předmětem výzkumu. Vzhledem k neustálému vývoji počítačových technologií nelze stanovit jednoznačnou strategii. Strategie vyrovnávání se s kyberšikanou shrnuje do několika oblastí A. Černá a kol.

3.1 STRATEGIE ZVLÁDÁNÍ KYBERŠIKANY

Řešení kyberšikany je vzhledem ke krátké historii dané problematiky obtížné. Důležitým faktem je i anonymita ve virtuálním světě, kde je útočníka obtížné dohledat. Účinná pomoc je podmíněna spoluprací s odborníkem IT. Základní postupy při řešení kyberšikany lze shrnout do několika bodů:

- Doporučit oběti, aby nereagovala na útoky agresora, aby oběť ukončila veškerou závadovou komunikaci a provedla blokadu agresora prostřednictvím poskytovatele služby.
- Zajistit dostatečné důkazy formou screenshotů a poskytovatele služby.
- Samotné vyšetřování by mělo zajistit oddělený pohovor s aktéry kyberšikany a dostatečné důkazy. Další útoky by se již neměly opakovat.
- Dalším krokem by mělo být informování rodičů oběti i agresora a dalších subjektů (škola, poradenské centrum). Spolupráce všech uvedených subjektů je klíčová a je třeba brát vzniklou situaci vážně. (Černá, et al., 2013).

Mezi strategie, které přispívají k vyrovnání se s kyberšikanou patří např.:

- Technicky zaměřené strategie, které zahrnují všechna řešení využívající technologické prostředky (tlačítko „nahlásit“, změna hesel, nastavení účtů, blokování konkrétního uživatele).
- Vyhýbání se a ignorace má za účel vyhnout se agresorovi, závadovému obsahu nebo celkové situaci.
- Disociace, online a offline svět je prožíván odděleně. Lidé se ve virtuálním světě chovají odlišně od reálného světa. Nelze tolerovat a omlouvat nevhodné chování na internetu.
- Přerámování představuje schopnost změny náhledu na vzniklou situaci nebo agresora. Můžeme sem zařadit i znevážení a znehodnocení agresora.
- Odplata je pomstou za příkoří.
- Přímá konfrontace s agresorem znamená snahu o aktivní řešení problému v podobě diskuze, mezi obětí a útočníkem.

- Vyhledání sociální opory oběť využívá k tomu, aby se svěřila s negativním zážitkem někomu dalšímu. Taková osoba může přispět emocionální oporou, nebo přímo zprostředkovat účinnou pomoc. (Černá, et al., 2013).

3.2 PRÁVNÍ NORMY A KYBERŠIKANA

Mezi základní právní normu, kde jsou zakotvena práva dětí, patří Úmluva o právech dítěte. Mimo jiné zaručuje všem dětem ve školských zařízeních bezpečnost, aniž by bylo poškozováno zdraví dětí, nebo ohrožen život. Šikana a kyberšikana naplňuje mnoho znaků skutkových podstat, uvedených v zákonných normách České republiky.

Šikana může naplňovat skutkovou podstatu trestných činů (omezování osobní svobody, krádeže, ublížení na zdraví, poškozování cizí věci, vydírání, loupeže, rasově motivované skutky, znásilnění, pohlavní zneužívání).

Osoba mladší 15 let není trestně odpovědná, ale soud pro mládež ji může uložit podle zákona č. 218/2003 Sb., (o soudnictví ve věcech mládeže) některá z následujících opatření: dohled probačního úředníka, zařízení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve střediscích výchovné péče, ochranná výchova.

Trestní odpovědnost mladistvých (15 – 18 let) je posuzována soudy pro mládež podle zákona č. 218/2003 Sb. S ohledem na jejich rozumovou a mravní vyspělost osoby, proti níž se vede trestní řízení.

Po dovršení 18 let věku jsou osoby plně trestně odpovědné a projednávají se běžným způsobem v trestním řízení. (Člověk v tísní, 2009, str. 23)

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vypracovalo několik důležitých dokumentů, kde stanovuje základní strategie a priority v dané oblasti, kam kyberšikana spadá.

Jedná se zejména o:

- Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže.
- Metodický pokyn Č. j. MSMT- 22294/2013-1 Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních.

Dalším dokumentem ve školství, který se věnuje problematice kyberšikany je Školní program proti šikaně a kyberšikaně, který zpracovávají jednotlivé školy samostatně. Při tvorbě se vychází z Metodického pokynu MŠMT. Jednotlivé nelegální činnosti na Internetu jsou v současné době vyjmenovány v trestním zákoníku České republiky (Zákon č. 40/2009 Sb.). V příloze č. 1. jsou podrobněji vymezeny činy, postižitelné dle současné platné právní normy. Jednotlivá zákonná ustanovení trestního zákoníku jsou cílená na takové závadové jednání, které je s kyberšikanou spjato. Může se jednat o níže uvedené skutky:

- Šíření pornografie
- Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií
- Svádění k pohlavnímu styku
- Apartheid a diskriminace skupiny lidí
- Založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka
- Projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka

(Trestní předpisy, 2010)

3.3 PREVENCE KYBERŠIKANY

Jedinec má mnohem větší šance zvládnout problém kyberšikany, pokud je předem s danou problematikou obeznámen. V České republice jsou znalosti o internetu a výpočetní technice výrazně vyšší u dětí, než u jejich rodičů. Vysvětlením této situace může být skutečnost, že současné děti s internetem vyrůstají, zatímco rodiče se s ním mnohdy teprve seznamují. Tento nedostatek může vést u rodičů k nedostatečnému povědomí o kyberšikaně.

V současné době nelze riziko výskytu kyberšikany zcela eliminovat. Uvedená rizika lze však minimalizovat a to např. používáním některých pravidel pro bezpečné používání internetu. Jedná se zejména následující pravidla:

- Přistupujte k ostatním uživatelům s respektem.
- Dodržujte obezřetnost.
- Pokud jednáte s cizí osobou, neposkytujte této osobě své fotografie a nesdělujte svůj věk.
- Zvažte komu, a co odesíláte.
- Vaše hesla k e-mailu a ostatním účtům nesdělujte nikomu. Uvedené údaje nesdělujte ani nejlepším kamarádům.
- Osobní údaje, adresu a telefon nikomu nesdělujte, pokud nemáte jistotu, s kým skutečně jednáte.
- Údaje získané na internetu berte s rezervou.
- Nastudujte pravidla chatu nebo diskuse a vyvarujte se zakázaným činnostem.
- Pokud nechcete s někým komunikovat, nedělejte to.
- Nereagujte na urážlivé a ponižující e-maily a vzkazy.
- Pokud si smluvíte schůzku prostřednictvím internetu, sdělte to jiné osobě, ideálně některému z rodičů.
- Při pohoršujícím obsahu e-mailu či obrázku, neprodleně ukončete práci na internetu.
- Pokud narazíte na závadový obsah, uveďte o tom nejlépe dospělou osobu.
- Braňte se riziku virové nákazy a neotevírejte přílohy zpráv z neznámého zdroje.
- Nastudujte informace v souvislosti s riziky při elektronické komunikaci.

(Člověk v tísni, o.p.s., Kolektiv autorů, 2009)

4 EMPIRICKÁ ČÁST - VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

4.1 CÍL VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Hlavním cílem empirického šetření mé bakalářské práce na téma „Kyberšikana na současné střední škole“ je zjistit, zda a v jaké míře se na sledovaných dvou středních školách vyskytuje kyberšikana, popsat její případné formy, analyzovat její příčiny a možnosti její prevence.

4.2 METODY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Ke sběru dat potřebných k provedení výzkumného šetření jsem použil metodu dotazníkového šetření. Administrace dotazníků byla provedena v tištěné formě, kdy měli respondenti po dobu 2 až 3 týdnů dostatek času na jejich vyplnění. Celkem jsem oslovil 61 žáků středního odborného učiliště elektrotechnického a 75 žáků gymnázia. Kládl jsem důraz na anonymitu a dobrovolnost vyplnění dotazníků s požadavkem, aby dotazníky byly vyplněny pravdivě a nezkresleně. Vzhledem k velkému množství respondentů byla značná část dotazníků rozdána osobně a zbylá část byla distribuována prostřednictvím pedagogického sboru. Zpět se vrátilo 126 dotazníků, ale pouze 116 kompletních a použitelných, což je 92 %. Šest dotazníků jsem vyřadil pro jejich nekompletnost a čtyři dotazníky byly na první pohled vyplněny zkresleně.

4.3 DOTAZNÍK

Použitý dotazník obsahuje vstupní část, kde je vysvětlen cíl šetření. Ve druhé části jsou naformulovány otázky zaměřené na faktografické údaje. Následují otázky uzavřeného a polouzavřeného typu zaměřené na problematiku kyberšikany, v souladu s vytýčenými hypotézami. Dotazník obsahuje celkem 17 položek. Vzor použitého dotazníku je přílohou této bakalářské práce.

4.4 ÚDAJE O RESPONDENTECH

Celkem se výzkumného šetření zúčastnilo 136 respondentů, z toho bylo 61 žáků středního odborného učiliště a 75 žáků gymnázia. Vybraný vzorek respondentů se skládá z plnoletých žáků posledních ročníků. Pro výzkumné šetření bylo využito 116 kompletně vyplněných dotazníků. Z tohoto počtu bylo vyplněno 42 dotazníků ženami a 74 dotazníků muži. Dotazníky vypracované žáky gymnázia byly již na první pohled vyplněny s větší zodpovědností než dotazníky odevzdané žáky středního odborného učiliště, z nichž některé byly vyplněny neúplně nebo zkresleně.

4.5 HYPOTÉZY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Pro potřeby výzkumného šetření byly stanoveny následující hypotézy:

Hypotéza č. 1: Většina dotazovaných žáků se již setkala s kyberšikanou

Hypotéza č. 2: Většina dotazovaných žáků se nejméně jednou aktivně dopustila kyberšikany

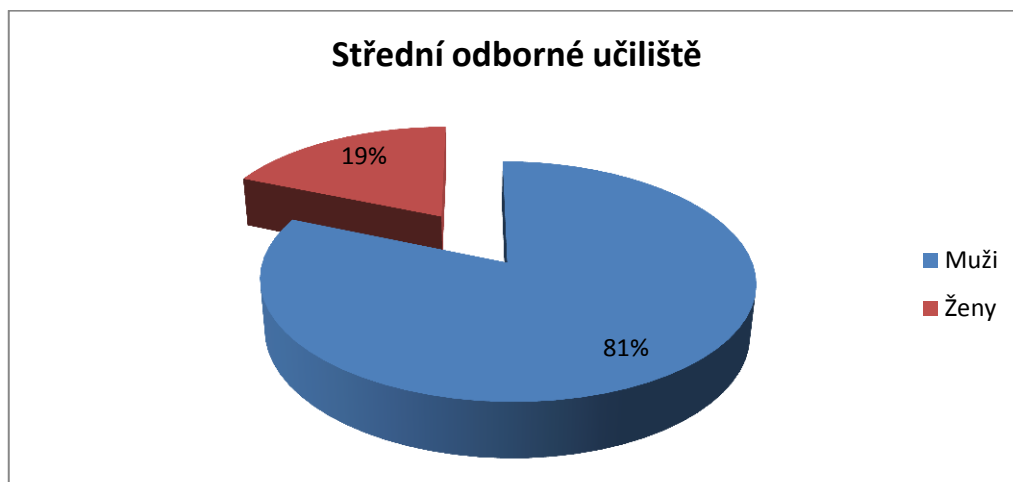
Hypotéza č. 3: Žáci řeší případy kyberšikany nejčastěji se svými kamarády

Hypotéza č. 4: Dotazovaní žáci znají metody prevence kyberšikany

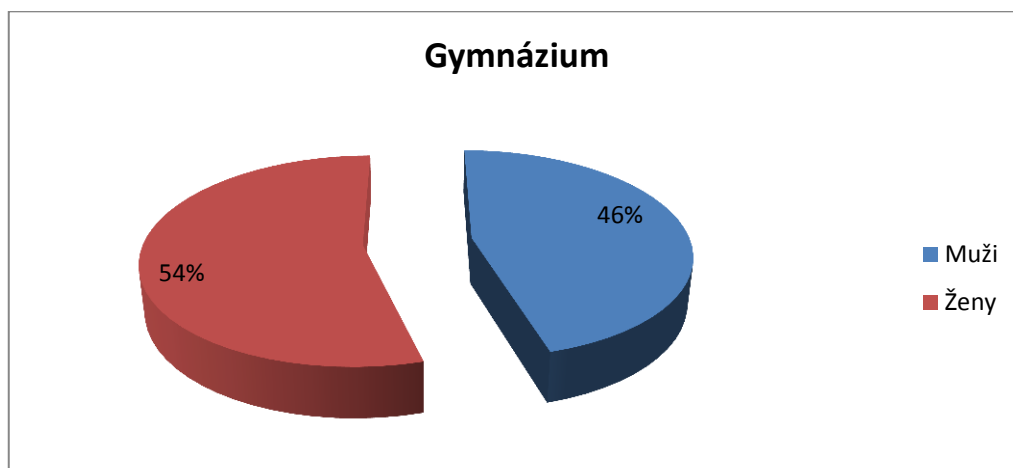
5 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

5.1 GRAFICKÉ ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ

Graf č. 1 - Pohlaví respondentů (žáci SOU)

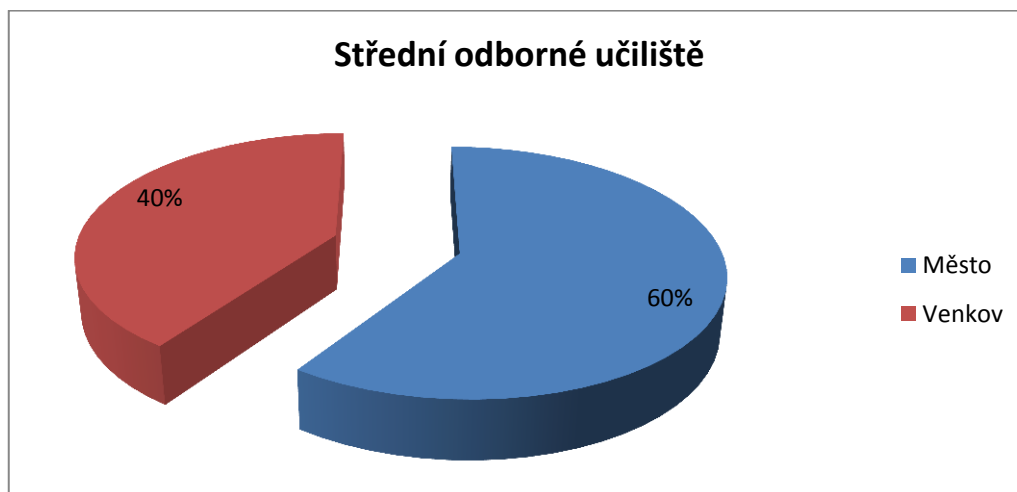

Graf č. 1.1 - Pohlaví respondentů (žáci gymnázia)

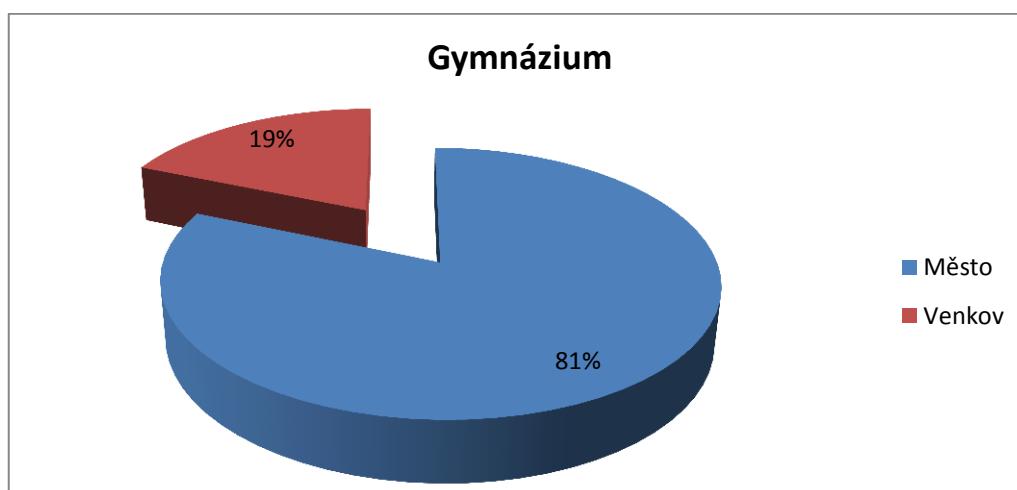

Z grafu č. 1 a č. 1.1 vyplývá, že do dotazníkového šetření se zapojilo více respondentů mužského pohlaví na středním odborném učilišti, jednalo se o 81%. U žáků gymnázia se jednalo u mužů o 46% a u žen o 54%. Na tomto poměru se podílela skutečnost, že na středním odborném učilišti, kde bylo prováděno dotazníkové šetření, je převážná většina chlapců. Na gymnáziu byly relace vyrovnané.

Graf č. 2 - V jakém prostředí bydlíte (žáci SOU)

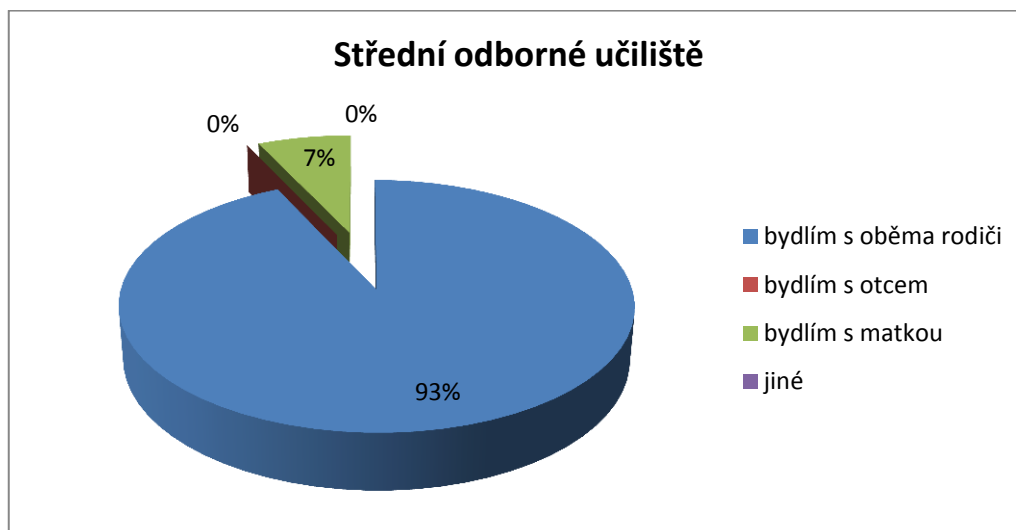

Graf č. 2.1 - V jakém prostředí bydlíte (žáci gymnázia)

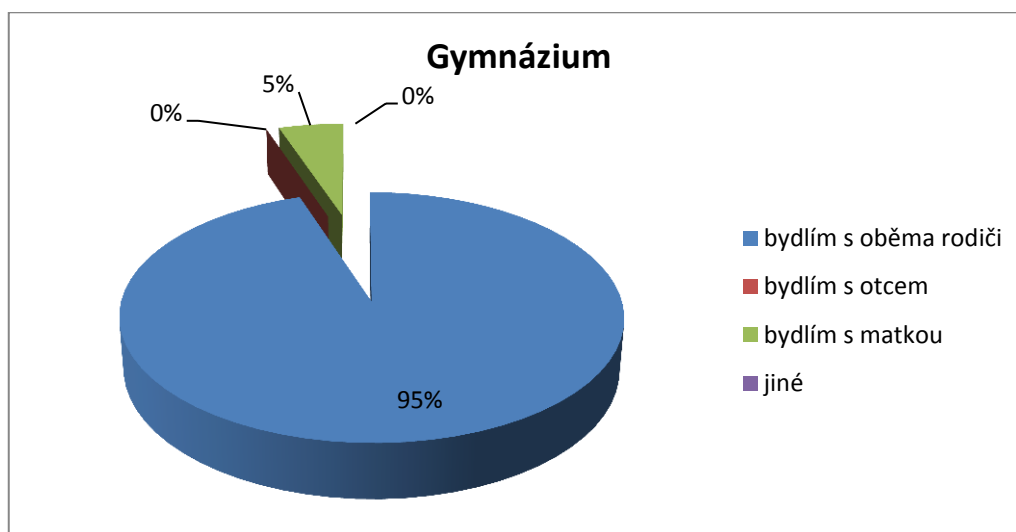

Graf č. 2 a č. 2.1 zobrazuje, v jakém prostředí posluchači vybraných škol bydlí. Uvedené grafy znázorňují geografické rozložení trvalého bydliště respondentů. Z údajů vyplývá, že 60 % žáků středního odborného učiliště trvale žije v městském typu bydlení a 40 % žáků žije na venkově. Respondenti navštěvující gymnázium uvedli, že 81 % jich bydlí v městské zástavbě a 19 % na venkově. Prostředí, ve kterém žáci bydlí a vyrůstají v něm, může mít vliv na případný vývoj a samotný výskyt kyberšikany.

Graf č. 3 - V jakém rodinném zázemí žijete (žáci SOU)

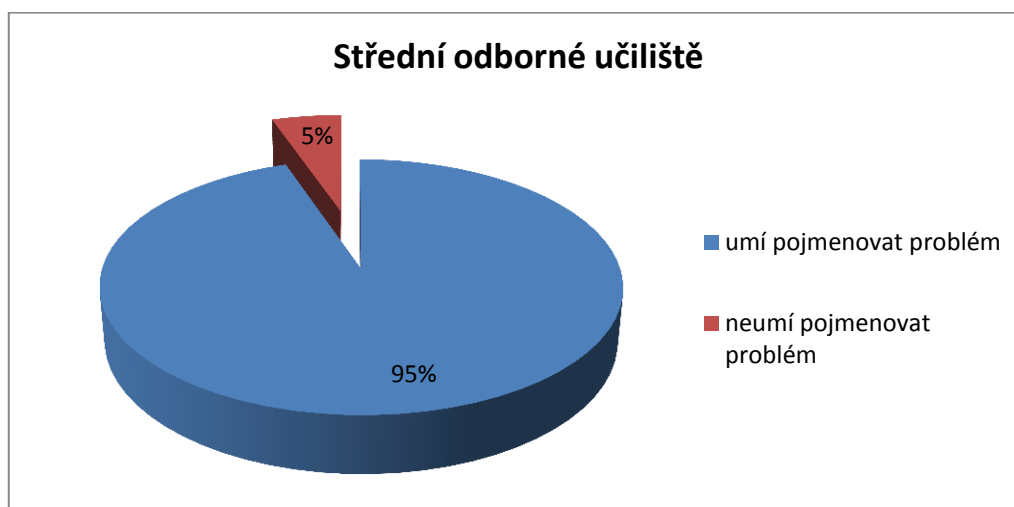

Graf č. 3.1 - V jakém rodinném zázemí žijete (žáci gymnázia)

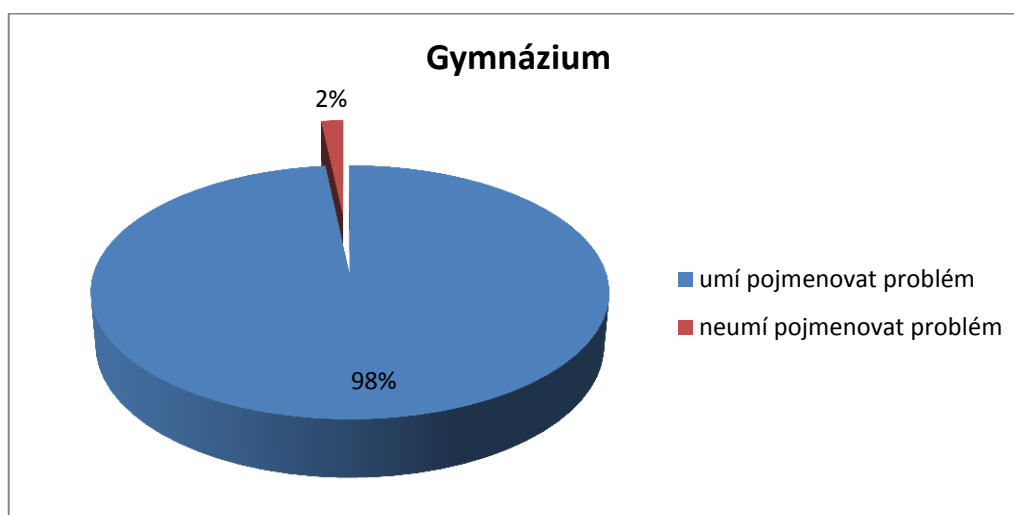

Graf č. 3 a č. 3.1 zobrazuje, v jakém rodinném zázemí posluchači středního odborného učiliště a gymnázia vyrůstají. Z grafů lze odvodit, v jakém typu rodiny respondenti žijí. Z údajů vyplývá, že 93 % žáků středního odborného učiliště a 95 % žáků gymnázia žije v úplné rodině. Vhodné rodinné zázemí žáků je důležité pro možný výskyt kyberšikany. V případě dysfunkční rodiny je riziko výskytu kyberšikany vyšší.

Graf č. 4 - Co si představujete pod pojmem kyberšikana (žáci SOU)

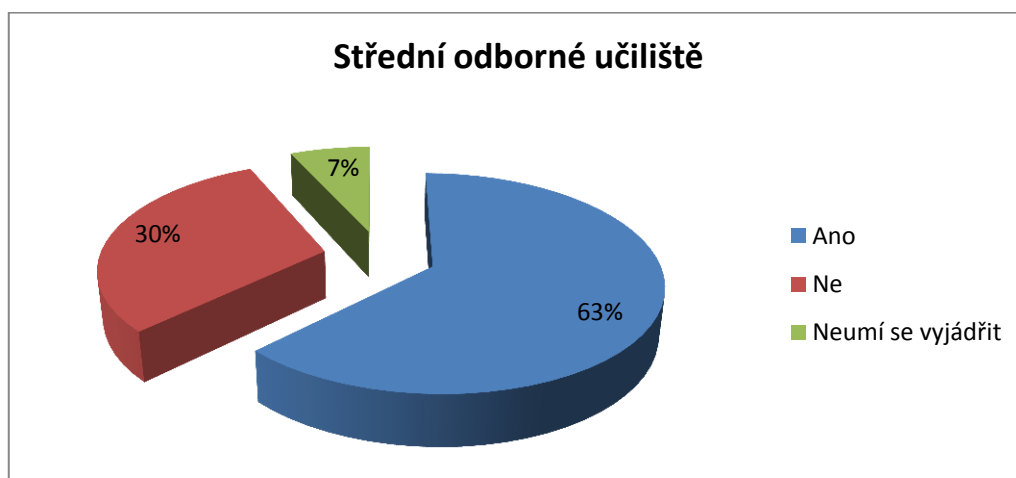

Graf č. 4.1 - Co si představujete pod pojmem kyberšikana (žáci gymnázia)

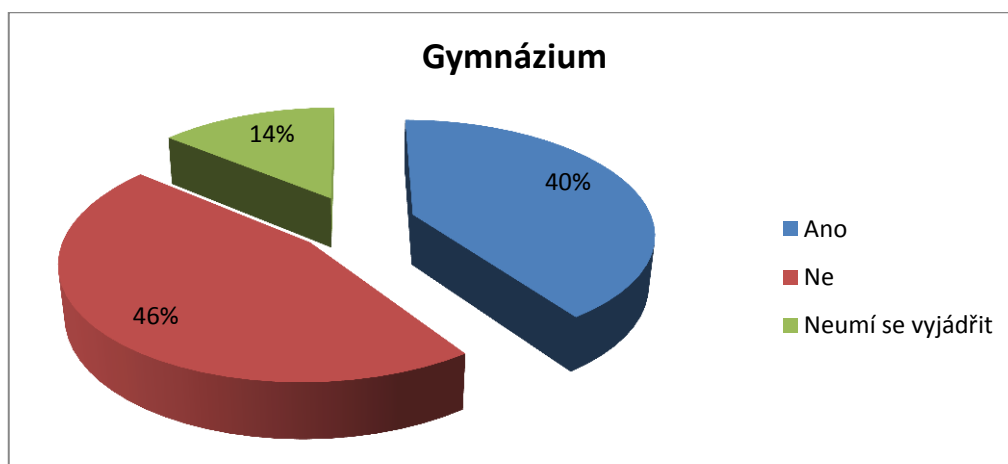

Z grafů č. 4 a č. 4.1 je zřejmé, že většina respondentů podstatu kyberšikany chápe a umí pojmenovat některý z projevů kyberšikany. Pouze 5% žáků SOU a 2% žáků gymnázia uvedla, že si pod tímto pojmem nedokáže nic představit. Již na základních školách a v médiích je tomuto tématu věnována poměrně velká pozornost, takže je pravděpodobné, že se většina žáků s pojmem kyberšikany již někdy setkala. Jako nejčastější odpověď žáci uváděli urážení, vyhrožování a ponižování na internetu.

Graf č. 5 - Setkali jste se s kyberšikanou (žáci SOU)

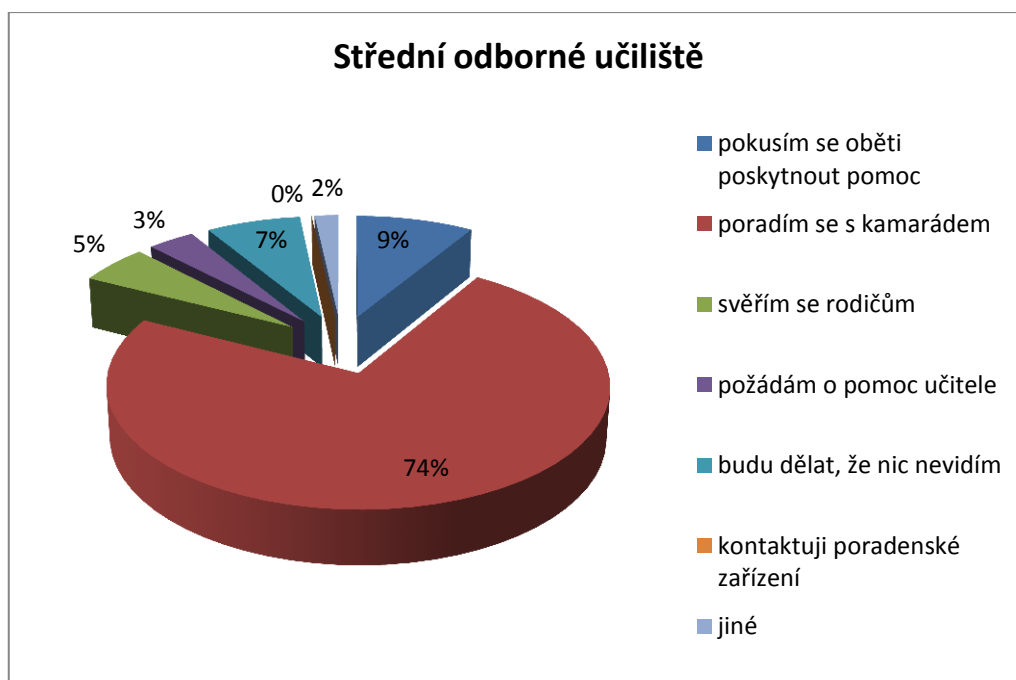

Graf č. 5.1 - Setkali jste se s kyberšikanou (žáci gymnázia)

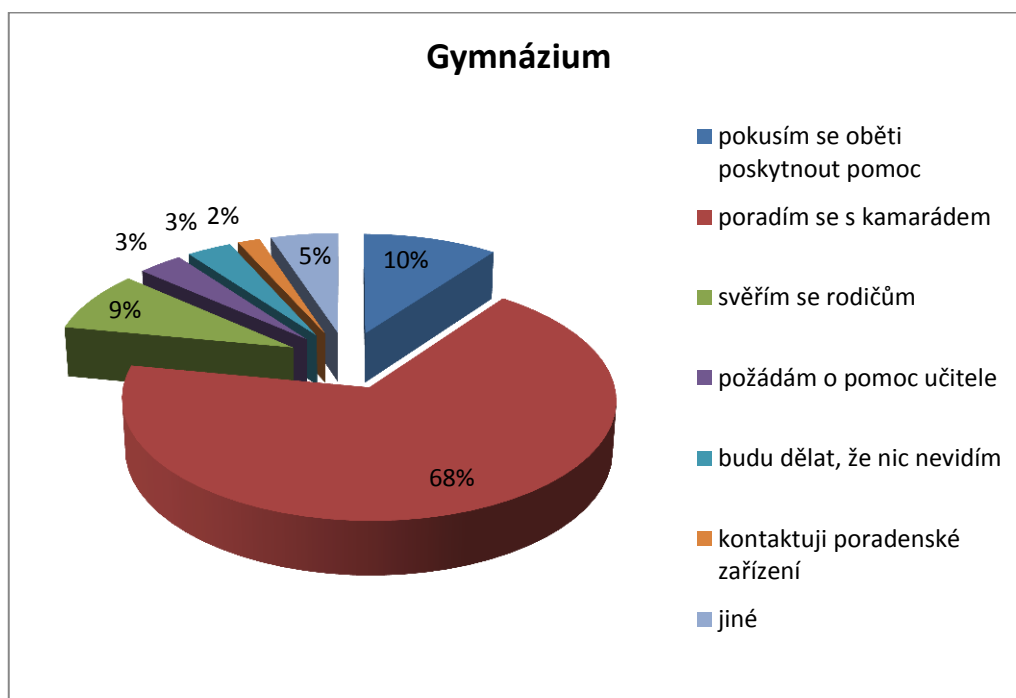

V grafu č. 5 a č. 5.1 je zobrazeno, že 63% žáků středního odborného učiliště a 40% žáků gymnázia se již s kyberšikanou setkala. Celkem 30% dotázaných respondentů SOU a 46% žáků gymnázia uvádí, že se s kyberšikanou neseťkalo. Z dotazníků vyplývá, že 7% žáků SOU a 14% žáků gymnázium se neumí k této problematice vyjádřit. Počet kladných odpovědí může být všeobecně alarmující. Potvrzuje se tak skutečnost, že fenomén kyberšikany je mezi žáky nejen na středním odborném učilišti, ale i na gymnáziích velmi aktuální.

Graf č. 6 - Pokud se setkáte s výskytem kyberšikany jako divák, co uděláte (žáci SOU)

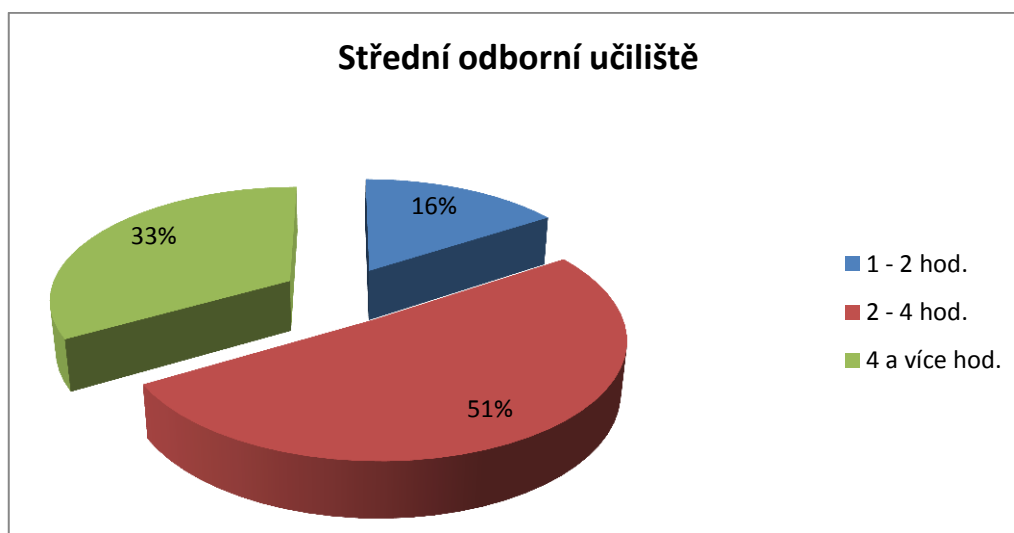

Graf č. 6.1 - Pokud se setkáte s výskytem kyberšikany jako divák, co uděláte (žáci gymnázia)

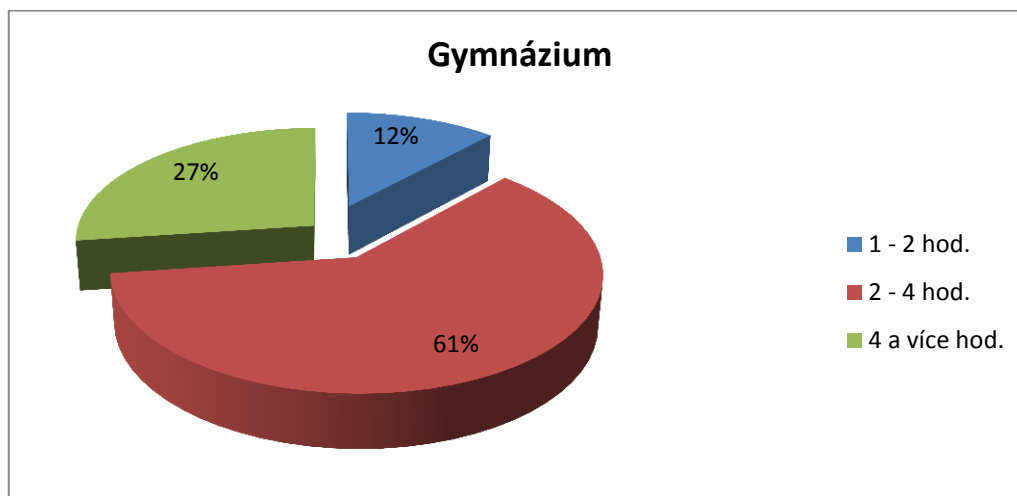
Z grafu č. 6 a č. 6.1 vyplývá, že většina respondentů se raději poradí s kamarádem, co by měl udělat, protože se nechce zesměšnit před kolektivem, nebo na sebe přilákat pozornost, aby se i on nestal zdrojem šikany. U žáků středního odborného učiliště se jedná o 74% a u žáků gymnázia o 68% dotázaných. Zde se též ukazuje, že tyto osoby v tomto směru ještě často nemají vytvořen svůj názor na danou situaci, nebo nenacházejí sílu agresorovi se postavit. Dále z grafu vyplývá, že se mladí lidé neradi svěřují se svými problémy dospělým osobám, často je řeší se svými vrstevníky. Počet žáků, kteří by se svěřili rodičům, je malý. Pouze 5% žáků SOU a 9% žáků gymnázia by se svěřilo rodičům. Nachází se zde prostor ke zlepšení uvedené skutečnosti. Role rodičů by měla hrát v problematice kyberšikany daleko větší roli, a to již od raného dětství žáků. Velmi malé procento žáků by požádalo o pomoc učitele. U žáků SOU a gymnázia se jedná shodně o 3% dotázaných. Z jakého důvodu by se na učitele obrátilo tak málo žáků? Má učitel u žáků tak málo důvěry? Vzhledem k času, který učitelé a žáci společně tráví, by měla být skutečnost jiná. Při reálné možnosti, že se kyberšikana může vyskytovat i ve školním prostředí, je nutností, aby měl učitel u žáků odpovídající důvěru. V případě výskytu kyberšikany se žák obrátí na učitele, který následně provede odpovídající kroky k nápravě.

Graf č. 7 - Kolik času denně strávíte na internetu (žáci SOU)

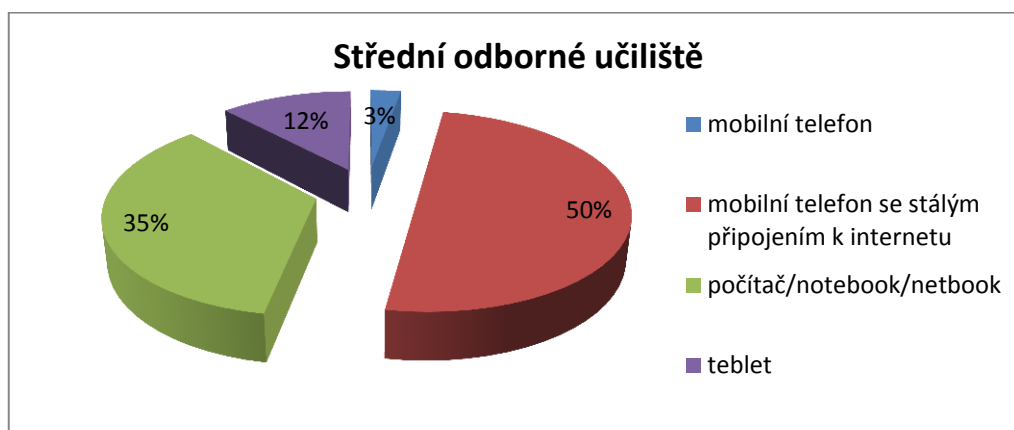

Graf č. 7.1 - Kolik času denně strávíte na internetu (žáci gymnázia)

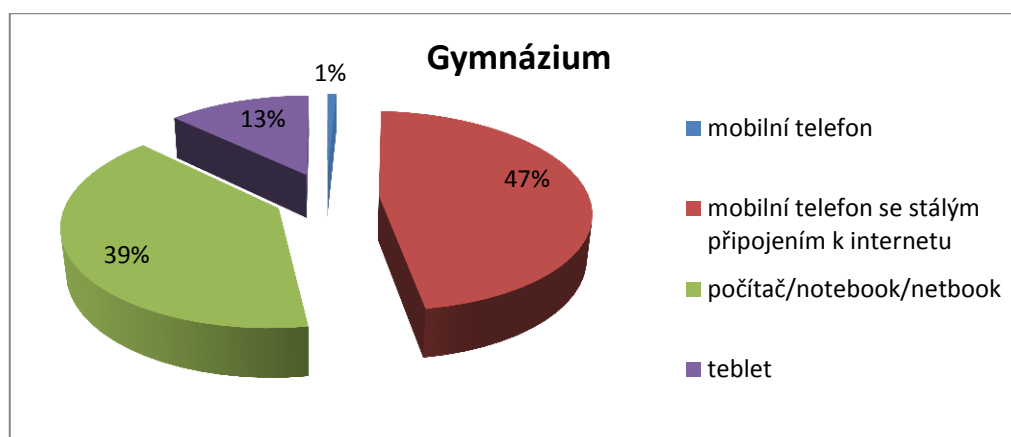

V odpovědi na otázku, kolik času denně strávíte na internetu, respondenti nejčastěji volili odpověď 2 – 4 hod. Žáci SOU, takto odpověděli v 51% a žáci gymnázia v 61% odpovědi. Vzhledem k tomu, kolik času tráví mladí lidé na internetu lze přepokládat, že se mohou s kyberšikanou setkat poměrně často. Tento trend je pro dnešní mládež velmi nebezpečný, protože kontakty, které takto navazují, mají „virtuální povahu“, jsou neosobní a nerozvíjí se v nich emocionální a sociální vztahy. Nejčastěji volí virtuální komunikaci prostřednictvím Skype, ICQ, Facebook, atd. Takto nevhodně využitý čas následně vylučuje další volnočasové aktivity. Žáci nemají čas na sportovní aktivity nebo jiné zájmové činnosti. U žáků se vlivem nevhodné socializace projevuje i snížená komunikační dovednost vlivem nedostatečné slovní zásoby, užíváním nevhodných výrazů a slovních spojení. V čase dospívání a dospělosti tyto osoby často obtížně navazují osobní vztahy s ostatními jedinci.

Graf č. 8 - Jaké komunikační technologie využíváte (žáci SOU)

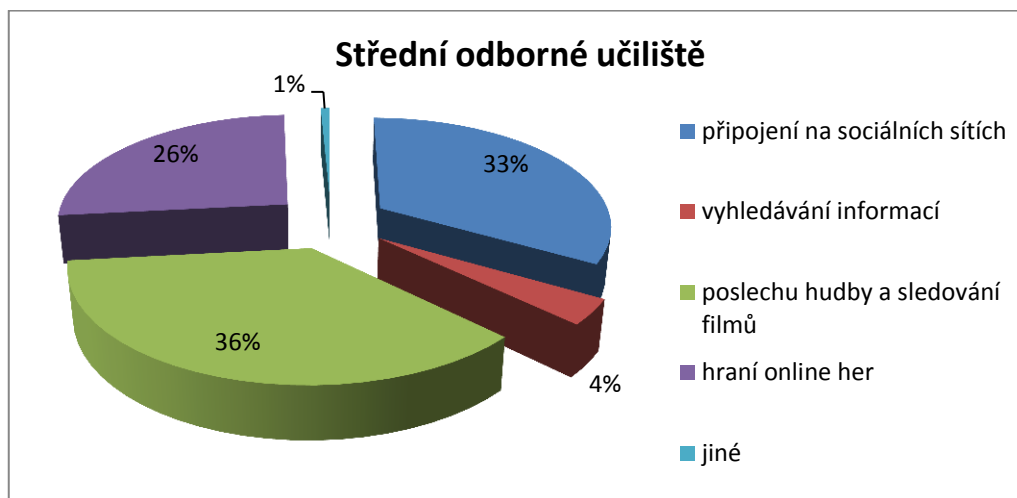

Graf č. 8.1 - Jaké komunikační technologie využíváte (žáci gymnázia)

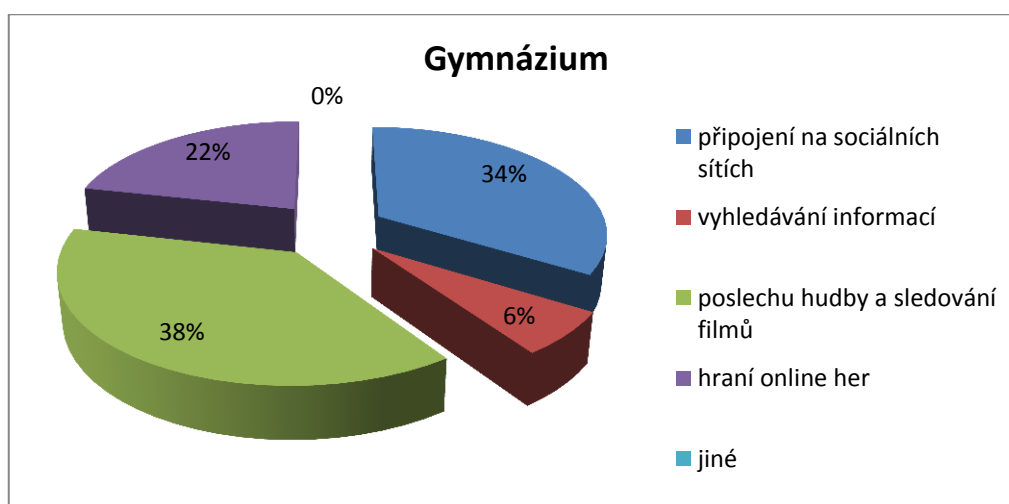

Z grafů č. 8 a č. 8.1 je patrné, že současná mládež používá širokou škálu technologií dostupných na trhu. Připojení k internetu je jednou z výrazných podmínek využití současných ICT. Četnost používání konkrétního zařízení lze spojovat i s moderními trendy, které výrazně určují, jaká zařízení spotřebitelé nejčastěji nakupují a využívají. V domácím prostředí převažuje využití technologie PC (notebooků). Na cestách a ve škole je velmi často využíván mobilní telefon se stálým připojením k internetu z důvodu jeho multifunkčního použití a mobility. Právě díky prostřednictví mobilních telefonů blízké sociální skupiny pomocí internetu sdílejí hudbu, filmy a komunikují se svými vrstevníky a také se mohou stát oběťmi kyberšikany, nebo šikanovat své spolužáky, vrstevníky i další osoby.

Graf č. 9 - K jakému účelu nejčastěji využíváte internet (žáci SOU)

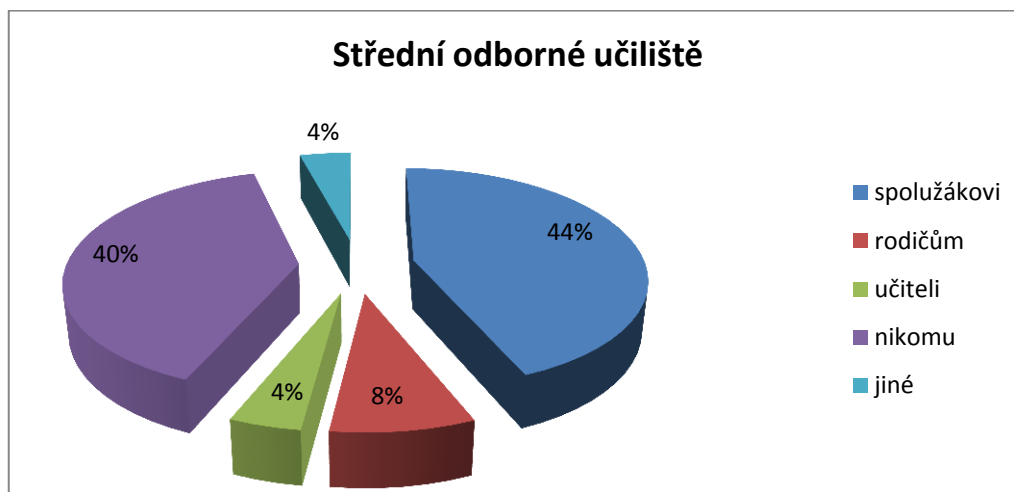

Graf č. 9.1 - K jakému účelu nejčastěji využíváte internet (žáci gymnázia)

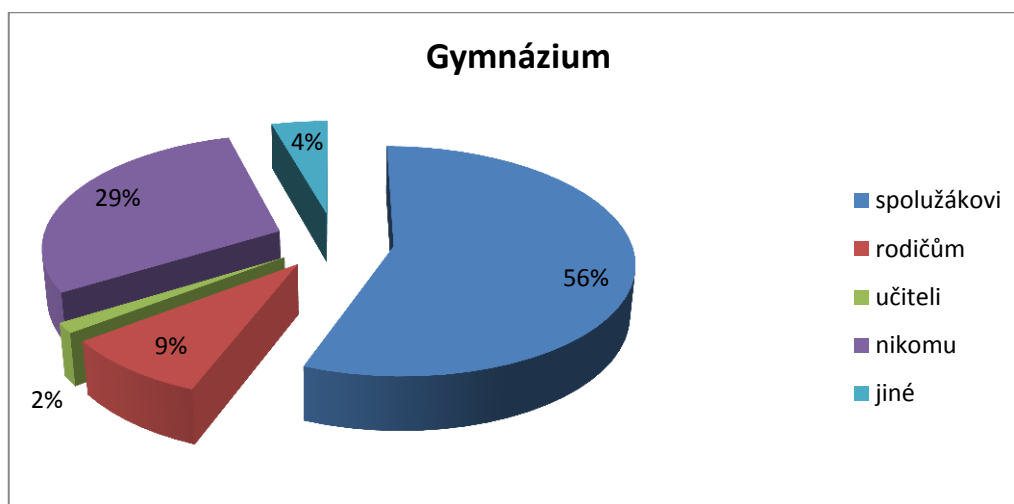

Na otázku, k jakému účelu nejčastěji žáci využívají internet, odpověděla většina respondentů, že internet nejčastěji používají k poslechu hudby a sledování filmů a to napříč pohlavími. Žáci SOU tak činí v 36% a žáci gymnázia v 38%. Zajímavostí je skutečnost, že dívky více využívají internet ke komunikaci na sociálních sítích, chlapci využívají internet častěji k hraní online her. Ukázalo se, že žáci středního odborného učiliště využívají internet pouze v 4% k získávání informací, žáci gymnázia tak činí v 6%. Poznatkem je fakt, že současná mládež využívá internet spíše k zábavě, než aby využila internetu k rozšiřování svých vědomostí nebo jako zdroj informací.

Graf č. 10 - Jako oběť kyberšikany bych se svěřil/a (žáci SOU)

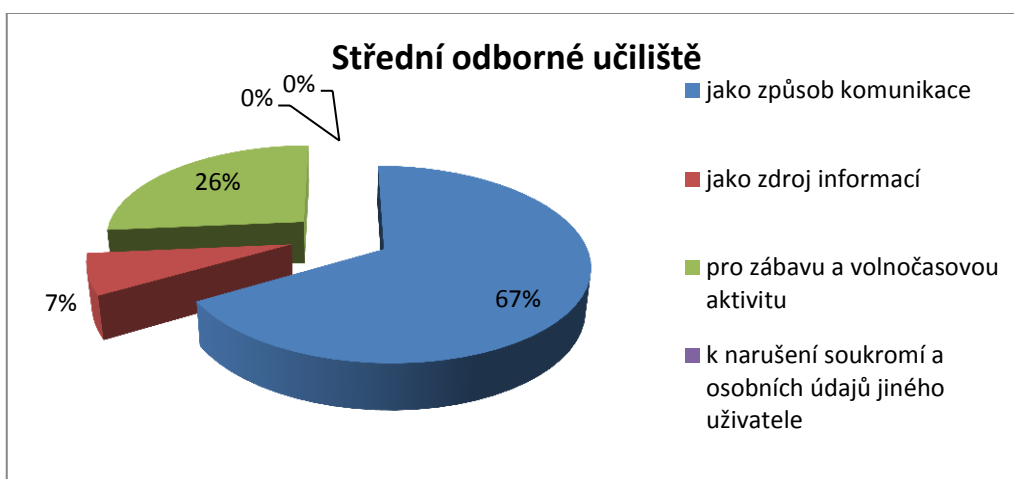
Graf č. 10.1 - Jako oběť kyberšikany bych se svěřil/a (žáci gymnázia)

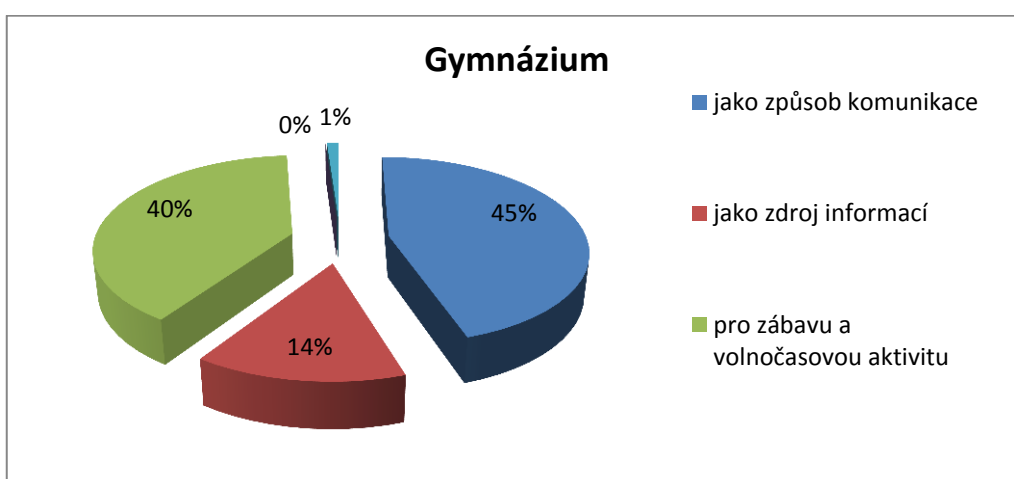
Grafy č. 10 a č. 10.1 znázorňují, že 44% žáků SOU a 56% žáků gymnázia v případech, kdy by se stali obětí negativních vlivů patologického chování, by své osobní problémy řešili prioritně se svými kamarády. Dále nám tyto grafy ukazuje, že 44% žáků SOU a 29% žáků gymnázia by se nesvěřilo nikomu. V tomto případě by se jedinci uzavřeli do sebe, s rizikem vzniku psychické zátěže, která je velmi úzce spojena s fyzickou pohodou. Proto je důležité, aby pedagogický sbor a hlavně rodiče včas podchytili případné studenty postižené kyberšikanou, aby se předešlo závažným duševním nebo fyzickým poruchám, nebo v nejkrajnějším případě i k sebevraždě.

Zejména rodiče, kteří zaregistrují, že se dítě uzavírá do sebe, bojí se vycházet ven mezi vrstevníky, by měli velmi citlivě s dítětem promluvit a zjistit co ho trápí, popřípadě vyhledat odbornou pomoc. Na pedagogického pracovníka by se žáci středního odborného učiliště obrátili v 4%. Žáci gymnázia by tak učinili ve 2 %. Vzhledem k času, který učitelé a žáci spolu tráví během školních aktivit, není tato nedůvěra pozitivním výsledkem. Výsledek poukazuje na prostor ke zlepšení interakce mezi žáky a učiteli. Aktivnější a vstřícnější přístup učitele může přispět ke zlepšení důvěry žáků k učitelům v případech výskytu kyberšikany a jejího odhalení.

Graf č. 11 - K jakému účelu využíváte sociální sítě (žáci SOU)

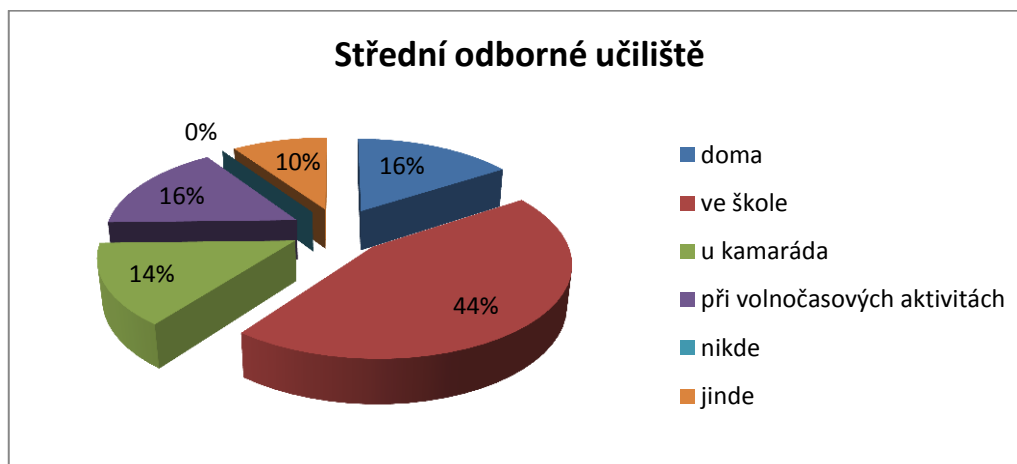

Graf č. 11.1 - K jakému účelu využíváte sociální sítě (žáci gymnázia)

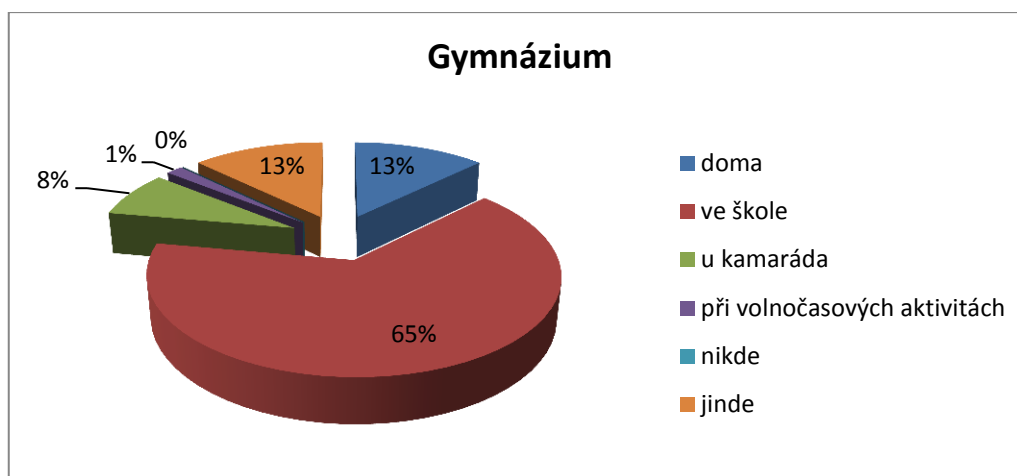

Graf č. 11 a 11.1 znázorňují, k jakému účelu současná mládež sociální sítě využívá. Žáci středního odborného učiliště v 26% uvedli, že sociální sítě využívají pro zábavu a volnočasovou aktivitu. Žáci gymnázia uvedené aktivity provozují ve 40 % případů. Mládež, která tráví své volno převážně ve virtuálním světě, zanedbává sportovní a zájmové aktivity, které jsou důležité pro zdravý vývoj jedince. Což má za následek, špatnou fyzickou kondici, omezenou praktickou zručnost a motoriku. Celkem 67% žáků středního odborného učiliště uvedlo, že sociální sítě využívá ke komunikaci, což je na jedné straně velmi moderní trend, ale na druhé straně může být četnost doby strávené na sociálních sítích rizikovým faktorem pro výskyt kyberšikany. Žáci gymnázia na sociálních sítích komunikují v 45%. Při takovém rozsahu tohoto způsobu komunikace je i schopnost jedince vytvářet další sociální vazby. V této otázce nikdo neuvedl, že by užíval sociální sítě k šikanování nebo musel řešit šikanování své osoby.

Graf č. 12 - Kde jste se seznámili s bezpečným užíváním sociálních sítí a internetu (žáci SOU)

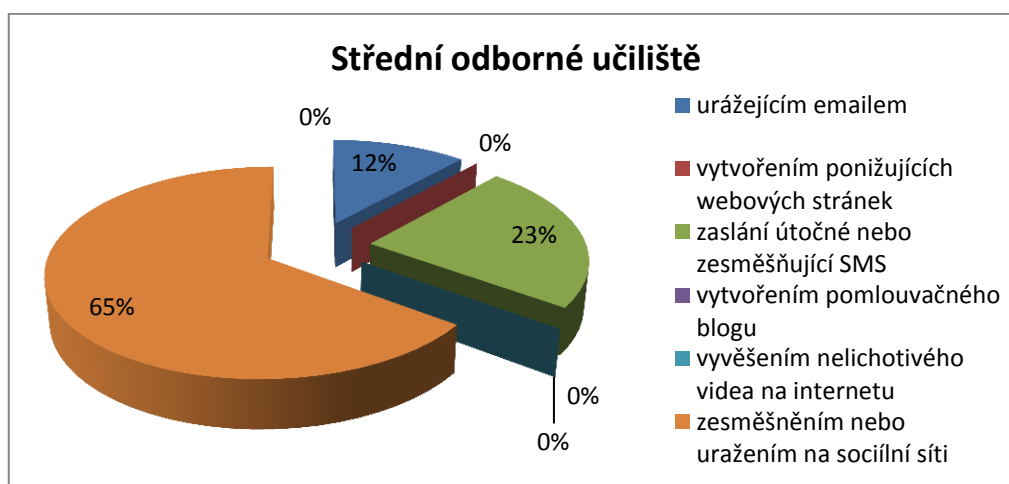

Graf č. 12.1 - Kde jste se seznámili s bezpečným užíváním sociálních sítí a internetu (žáci gymnázia)

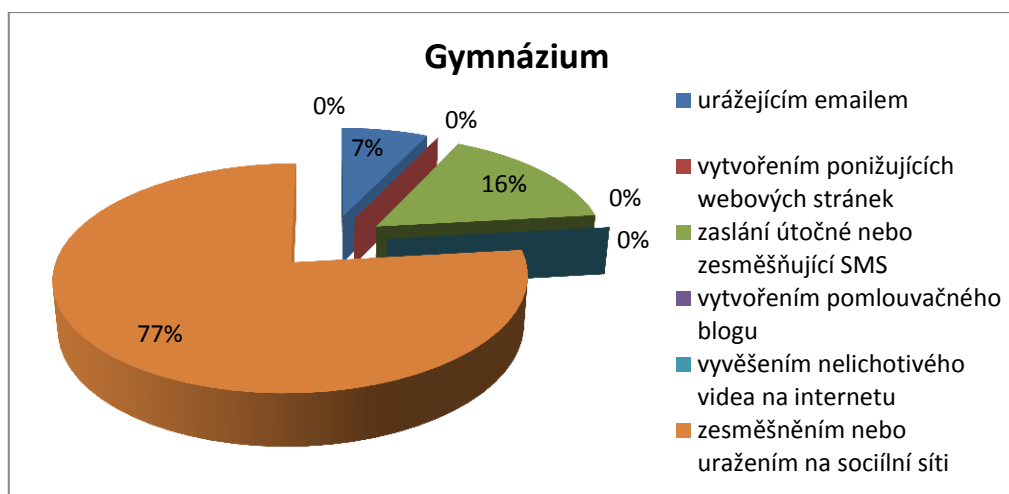

Na tuto otázku odpovědělo 44% žáků středního odborného učiliště a 65% žáků gymnázia, že se s bezpečným užíváním sociálních sítí a internetem seznámili ve škole. Tento výsledek může poukazovat na skutečnost, že na současných školách se projevuje snaha zvyšovat počítačovou gramotnost u žáků, kdy jsou seznámeni s případnými riziky kyberprostoru. Mládež může být v tomto směru velmi důvěřivá a zranitelná. Žáci uvedli mezi další nejčastější možnosti, kde se seznámili s bezpečným užíváním sociálních sítí a internetu, že doma nebo u kamaráda. Odpověď, že se s bezpečným užíváním sociálních sítí a internetu dosud neseznámil, nevedl nikdo.

Graf č. 13 - Jakým způsobem, jste byli v posledních 6 měsících zesměšněni, nebo Vám bylo jinak ublíženo (žáci SOU)

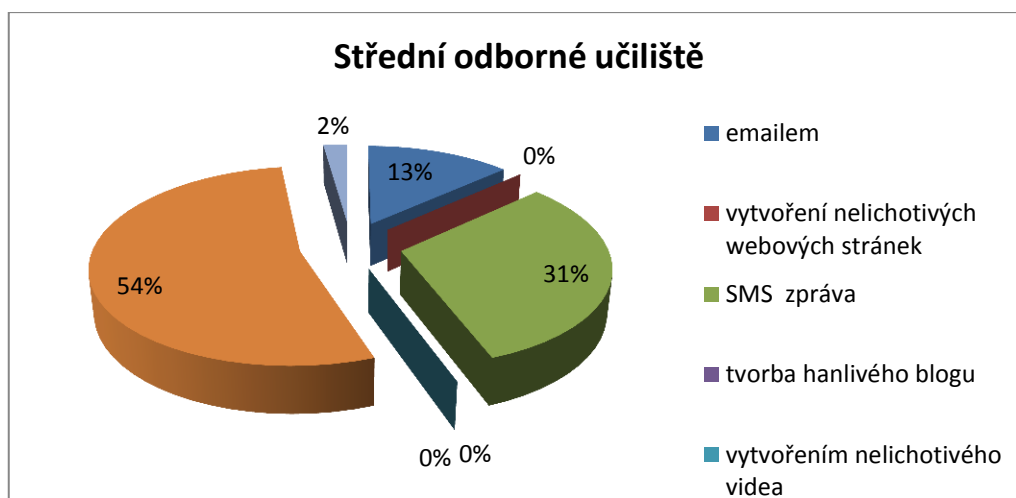
Graf č. 13.1 - Jakým způsobem, jste byli v posledních 6 měsících zesměšněni, nebo Vám bylo jinak ublíženo (žáci gymnázia)

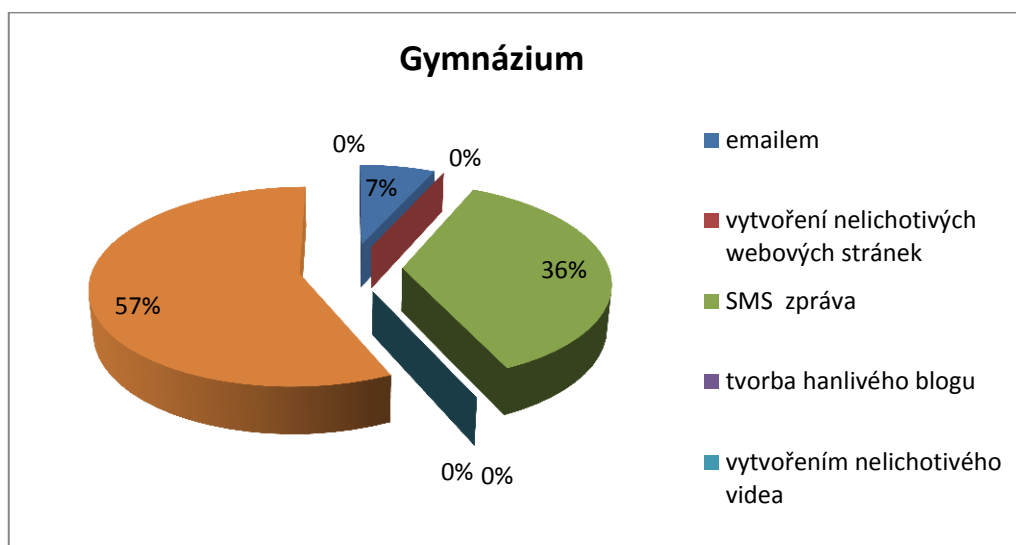
Odovědi na otázku, jakým způsobem byli žáci za dané období zesměšněni, nebo jak jim bylo jinak ublíženo, jsou mimořádně zajímavé. Z grafu č. 13 plyne, že 65% respondentů středního odborného učiliště, bylo konfrontováno některou z možností zesměšnění, nebo urážení na sociálních sítích. Výsledek grafu zobrazuje častý jev, kdy si mládež kompenzuje své frustrace prostřednictvím sociálních sítí. U žáků gymnázia se jedná o případy agrese v 77%. Tyto útoky probíhají v ČR zejména na Facebooku a dalších obdobných sociálních sítích, kde se lze zaregistrovat i pod falešnou identitou. Například v USA je mezi mládeží velmi oblíbený Twitter. Jako další nejčtenější útočné chování na sociálních sítích se jeví útočné nebo zesměšňující SMS a urážející emaily s podílem 23% odpovědí respondentů SOU a 16% u žáků gymnázia. Tam, kde žáci mohli uvést jako odpověď ponižující webové stránky o mně, nebo vytvoření pomlouvačného blogu, byla od respondentů nulová odezva. Vzhledem k tomu, že tyto činnosti jsou postižitelné právní úpravou ČR a společenská nebezpečnost je již vyšší, lze předpokládat, že to řadu žáků odradí. Dále nebyl od respondentů zaznamenán žádný jiný podnět.

Graf č. 14 - Použili jste některých z následujících prostředků k ublížení nebo zesměšnění někoho v posledních 6 měsících (žáci SOU)

Graf č. 14.1 - Použili jste některých z následujících prostředků k ublížení nebo zesměšnění někoho v posledních 6 měsících (žáci gymnázia)

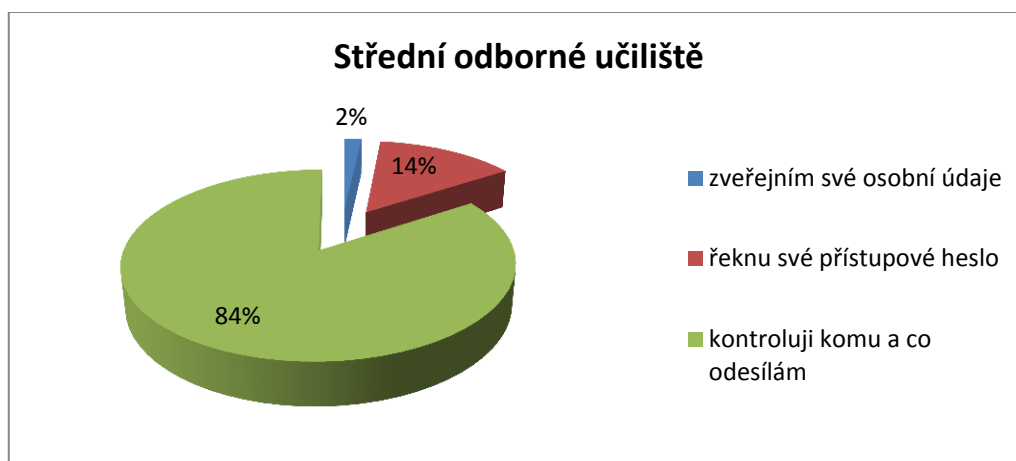

Velkou pozornost si zaslouží i odpovědi na tuto otázku. Celkem 54% žáků středního odborného učiliště odpovědělo, že k zesměšnění svých vrstevníků použilo jako prostředek sociální síť. Žáci gymnázia tuto odpověď zvolili v 57%. Nejvíce se pro tyto účely používá Facebook, kde je registrována většina posluchačů škol. U žáků SOU je na druhém místě zaslání SMS zpráv a to v 31%. Žáci gymnázia uvedenou odpověď zvolili v 36 %.

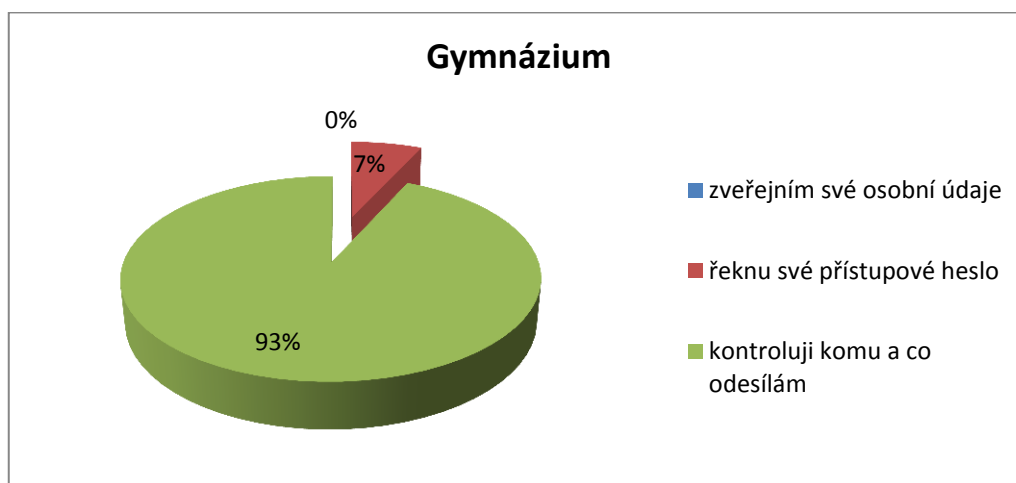
Respondenti na položky: vytvoření nelichotivých webových stránek o někom a tvorba hanlivého blogu o jiné osobě se nevyjádřili. Mezi důvody těchto výsledků můžeme uvést, že:

- a) tvorba nelichotivých stránek a hanlivého blogu vyžaduje lepší znalosti práce na PC
- b) útočník se uvedeným chováním vystavuje nebezpečí postihu podle právních norem ČR.

Graf č. 15 - Jak můžete předcházet kyberšikaně (žáci SOU)

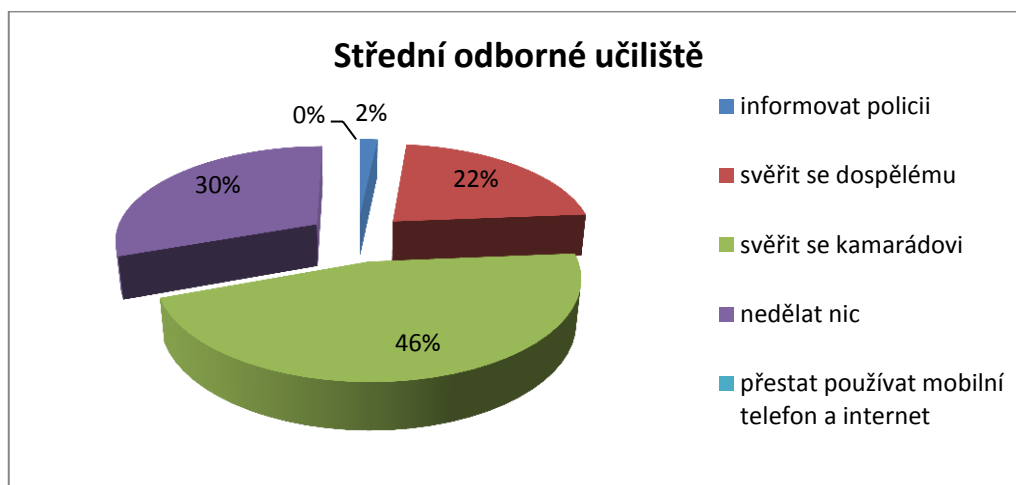

Graf č. 15.1 - Jak můžete předcházet kyberšikaně (žáci gymnázia)

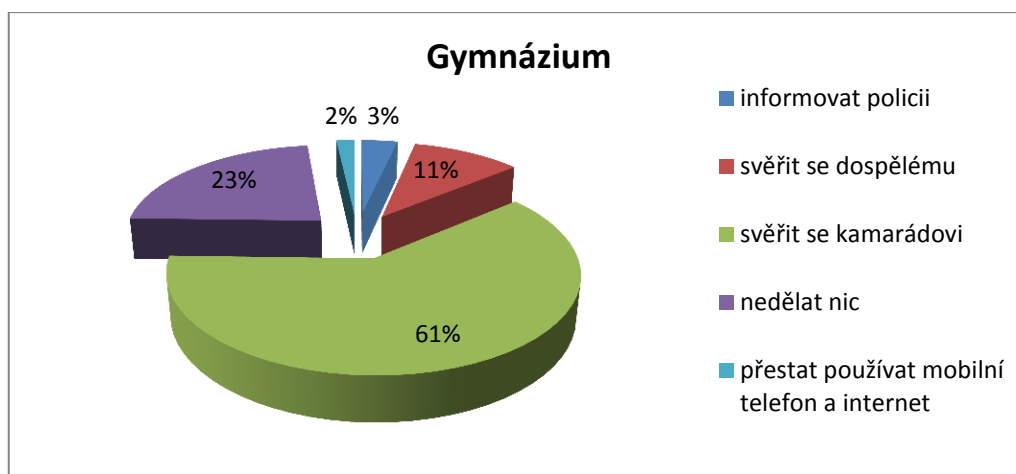

Jak vyplývá z výše uvedených grafů č. 15 a č. 15.1, celkem 84% žáků SOU a 93% žáků gymnázia uvedlo, že kontroluje komu, a jaký obsah zpráv posílá. Tento výsledek může být zapříčiněn dostatečnou osvětou na dané téma, nebo podvědomá obava z nebezpečí, které může uživatele sociálních sítí ohrozit. Na počátku využívání sociálních sítí byl počet zodpovědných uživatelů menší, protože lidé případným rizikům nevěnovali na internetu odpovídající pozornost. Zodpovědný přístup, osvěta i několikaleté zkušenosti, tuto nepříznivou bilanci změnily. Přesto se vyskytují případy, kdy se projevuje ochota sdělovat svá přístupová hesla do různých aplikací (hry, Facebook, email atd.) jiným osobám. Tato skutečnost pramení z projevené důvěry jejich přátelům. Respondenti si neuvědomují, že v mnoha případech mohou i nejlepší přátelé, byť z nedbalosti, vyrazit přístupová hesla nepovolaným osobám, nebo je sami zneužít.

Graf č. 16 - Jaký je podle Vás nejvhodnější způsob obrany při výskytu kyberšikany (žáci SOU)

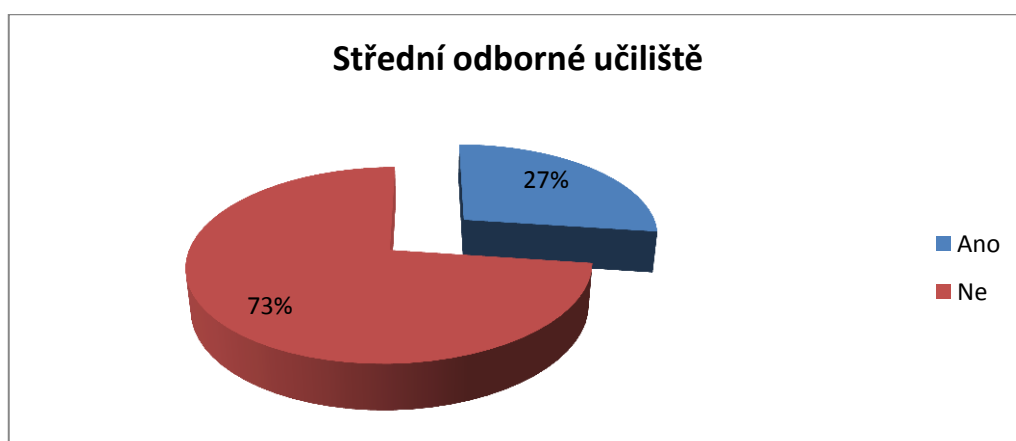

Graf č. 16.1 - Jaký je podle Vás nejvhodnější způsob obrany při výskytu kyberšikany (žáci gymnázia)

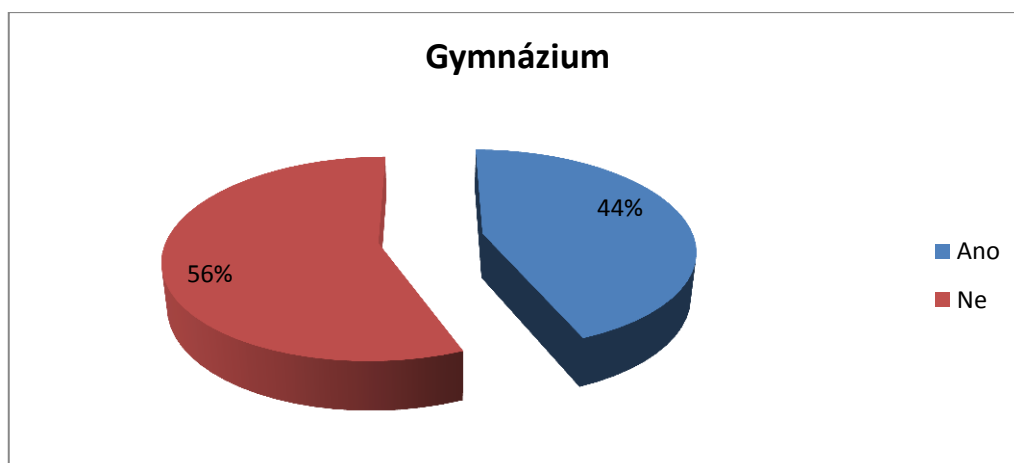

Celkem 46% žáků SOU a 61% žáků gymnázia je přesvědčeno, že nejlepším způsobem obrany proti kyberšikaně je svěřit se kamarádovi. Hledat u něho pochopení a společně sním nalézt způsob, jak se bránit agresorovi. Tato skupina respondentů má strach nebo se stydí svěřit se s tímto problémem dospělým, nebo vyhledat pomoc u odborníků. Pouze 22% žáků SOU a 11% žáků gymnázia má chuť a odvahu svěřit se rodičům a společně vzniklou situaci řešit. 30% žáků SOU a 23% gymnázia zvolilo odpověď nedělat nic. Mají dojem, že se útok nebude dále stupňovat, nebo se jich věc netýká. Velmi zarážející je, že 2% žáků SOU a 3% gymnázia využilo možnost odpovědi informovat policii. Zde se nabízí prostor pro zlepšení informovanosti v této oblasti vedoucí ke zvětšení důvěry v policii.

Graf č. 17 - Znáte nějaké projekty, které poskytují pomoc proti kyberšikaně (žáci SOU)

Graf č. 17.1 - Znáte nějaké projekty, které poskytují pomoc proti kyberšikaně (žáci gymnázia)

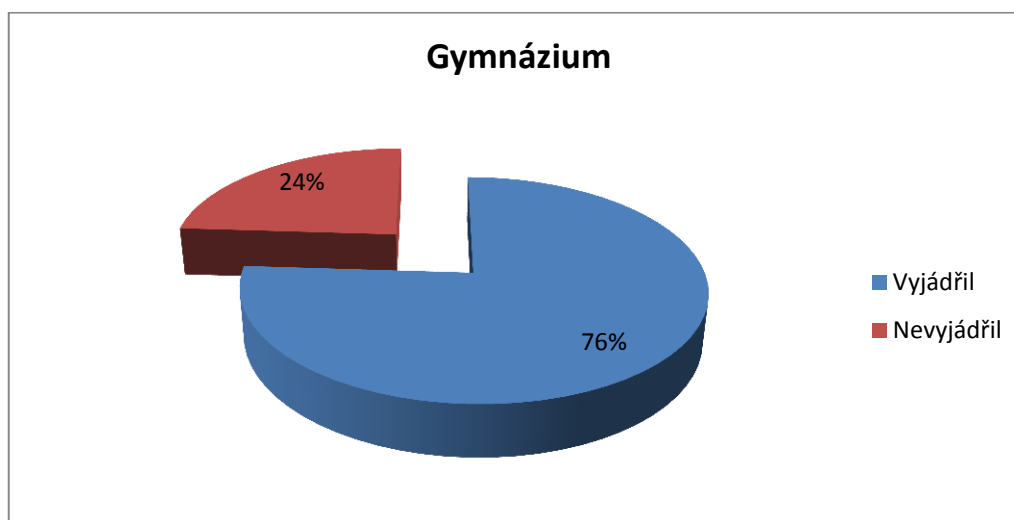
Z odpovědi na tuto otázku vyplývá, že 27% žáků SOU a 44% žáků gymnázia je seznámena s projekty, které poskytují pomoc při výskytu kyberšikany. Naopak 73% žáků SOU a 56% žáků gymnázia uvedlo, že neznají projekty s tematikou kyberšikany.

Toto číslo je alarmující, a proto by bylo vhodné na těchto školách uspořádat besedu nebo zpracovat program na téma boj a prevence proti kyberšikaně. Do tohoto programu by bylo vhodné zapojit co nejvíce žáků, učitelů, případně i rodičů s cílem přiblížit zúčastněným co nejvíce problematiku spojenou s kyberšikanou a podporovat aktivní přístup k danému tématu.

Graf č. 18 - Pokud ano, uveďte jaké (žáci SOU)

Graf č. 18.1 - Pokud ano, uveďte jaké (žáci gymnázia)

Přesto, že tato otázka zdánlivě nesouvisí s kyberšikanou, lze ji považovat za stěžejní. Zjištění, že žáci SOU (75%) a gymnázia (76%) shodně dokázali odpovědět kladně na tuto otázku je pozitivní. Nejčastěji respondenti odpovídali, že se zúčastnili besedy na téma kyberšikana. Celkem 6 respondentů uvedlo, že se zúčastnili semináře na téma způsobu obrany proti šikaně, kde byla též zmíněna kyberšikana a její formy.

5.2 SOUHRN VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Celkem se výzkumného šetření zúčastnilo 136 žáků, kdy 61 žáků studuje na středním odborném učilišti a 75 žáků gymnázium. Vybraný vzorek respondentů se skládá z plnoletých žáků posledních ročníků. Pro výzkumné šetření bylo využito 116 kompletně vyplněných dotazníků. V dotazníkovém šetření byla zastoupena skupina 47 dívek a 69 chlapců. Výsledky ukazují na skutečnost, že většina respondentů má alespoň minimální znalosti o kyberšikaně.

Údaje z dotazníkového šetření poskytují informace o tom, že velká část žáků (SOU 63%, gymnázium 40%) se s nějakou formou kyberšikany setkala. Z dalších údajů můžeme usuzovat, že většina žáků má některou z možností přístupu k internetu, tedy k prostředí, kde se kyberšikana může vyskytovat. Nadpoloviční většina žáků internet využívá převážně ke komunikaci s vrstevníky.

Mezi žáky dotčených škol je nejoblíbenější sociální sítí Facebook. Z dotazníků lze odvodit, že 39 žáků SOU a 43 žáků gymnázia zažilo při používání internetu agresi formou zesměšnění, nebo urážení na sociálních sítích. Důležitým zjištěním se jeví skutečnost, že 24 žáků SOU a 25 žáků gymnázia přiznalo použití sociální sítě k agresi a 14 žáků SOU a 16 žáků gymnázia uvedlo, že zaslalo útočnou nebo zesměšňující SMS zprávu. Tato skutečnost naznačuje, že studenti vědí o nebezpečí a projevech kyberšikany, ale sami se přitom staví do role agresorů. V některých případech je kyberšikana brána jako samozřejmost při využívání kyberprostoru.

Většina dotazovaných žáků v dotazníku uvádí, že při využívání internetu kontroluje komu, a jaký obsah zpráv posílá. Toto tvrzení může nasvědčovat o jisté zodpovědnosti uživatelů.

5.3 ZHODNOCENÍ HYPOTÉZ

Výsledky získané zpracováním informací z dotazníkového šetření byly použity k ověření níže uvedených hypotéz. V empirickém šetření se všechny čtyři hypotézy potvrdily.

Hypotéza č. 1: Většina dotazovaných žáků se již setkala s kyberšikanou

Výsledky získané z dotazníkového šetření potvrzují, že se velký počet respondentů vybraných škol s kyberšikanou již setkal. Dle zjištění se žáci středního odborného učiliště setkali s kyberšikanou častěji, než žáci gymnázia. Žáci gymnázia zaznamenali setkání s kyberšikanou v 40%, žáci středního odborného učiliště uvedli tuto možnost v 63%. Většina žáků z celkového počtu respondentů se s kyberšikanou již setkala. Hypotéza byla potvrzena.

Hypotéza č. 2: Většina dotazovaných žáků se nejméně jednou aktivně dopustila kyberšikany

Z dotazníků vyplývá, že žáci vybraných škol nejsou pouze pasivními objekty kyberšikany, ale staví se i do role agresorů, kdy se aktivně dopustí kyberšikany. Z výsledků dotazníkového šetření, viz grafy č. 14 a č. 14.1 vyplývá, že žáci SOU tak činí nejčastěji prostřednictvím sociálních sítí a to v 54%. Žáci gymnázia tak činí v 57%, kdy rovněž používají jako nástroj sociální sítě. Mezi další způsoby agrese jsou využívány SMS zprávy a emaily. Tato hypotéza byla potvrzena.

Hypotéza č. 3: Žáci řeší případy kyberšikany nejčastěji se svými kamarády

Výsledky dotazníkového šetření znázorňují, že 74% z dotazovaných žáků SOU a 68% žáků gymnázia, by se při výskytu kyberšikany svěřilo kamarádovi. Celkem 9% žáků SOU a 10% žáků gymnázia by se pokusilo oběti kyberšikany poskytnout pomoc. Hypotéza byla potvrzena.

Hypotéza č. 4: Dotazovaní žáci znají metody prevence kyberšikany

Celkem 84% žáků SOU a 93% žáků gymnázia uvedlo, že používá jedno ze základních preventivních metod při práci na internetu, kdy kontrolují komu, a jaký obsah zpráv posílají. Z dalších odpovědí žáků vyplývá, že 27% žáků SOU a 44% žáků gymnázia se účastnilo některého z projektů prevence nebo poskytnutí pomoci při výskytu kyberšikany. Tato hypotéza se potvrdila.

6 MOŽNOSTI PREVENCE

Výsledky dotazníkového šetření ukazují, že žáci mají dostatečné informace o prevenci kyberšikany. Důvěra žáků se však neupírá na očekávané autority, ale na kamarády a spolužáky. Aby se situace zlepšila, bylo by zapotřebí přijmout některá opatření, na nichž by se měli podílet učitelé, zejména pak vyučující předmětů spjatých s ICT, rodiče žáků, samotní žáci a další instituce.

Učitelé by zejména měli umět vysvětlit žákům etické aspekty práce s internetem. Internet je skvělý vynález, který lidé mohou využívat ke svému vzdělávání i obohacení vlastního života, ale nebezpečný prostředek, pokud někdo dopustí, aby jeho život ovládl. V žádném případě nebyl vynalezen k tomu, aby se stal nástrojem ubližování druhým lidem. Učitelé by rovněž měli vysvětlit žákům zásady bezpečné práce s internetem, zejména na sociálních sítích. Snahou školy by mělo být aktivní prosazování preventivních programů proti školní šikaně a kyberšikaně. Z prostředí školy by měla také vzejít snaha o podporování žáků při hledání pomoci u dospělých osob. Případná oběť by neměla mít obavu svěřit se učiteli.

Rodiče by měli sledovat, kolik času jejich dítě na internetu tráví a čím se tam zabývá. Někteří rodiče jsou však v této oblasti vůči svým dětem v nevýhodě. Vzhledem k nižším dovednostem při ovládání internetu a k přístupu k moderním technologiím, rodiče často nemají možnost získat o chování svých dětí na internetu v podstatě žádný přehled. Dalo by se říci, že rodiče mohou hrát roli v ovlivňování přístupu k tomuto médiu spíše u mladších žáků, u dospělých jedinců už do něj mohou zasahovat jen velmi málo. Navíc, žáci se nepohybují na internetu pouze v prostředí školy a doma, připojení mohou mít i kdekoli jinde. Role rodičů by měla spočívat spíše ve výchovné oblasti. Měli by vést své děti k tomu, aby pochopily, že beztrestně nelze nikomu ubližovat ani virtuálně ani v reálném životě. Jako základní možnost prevence kyberšikany, se jeví aktivní podpora dospělých členů rodiny, u kterých by se případná oběť mohla svěřit. Dospělý by měl dostatečně a empaticky komunikovat s dospívajícím jedincem a sledovat jeho aktivity na internetu. Diskuze na téma bezpečného používání internetu je přínosem pro všechny zúčastněné. Vhodná volba a použití dostupných aplikací může přispět k omezení času trávenému na internetu, kdy lze využít i počítačové programy určené k filtrování nebo blokování závadového obsahu.

Průběžná osvěta na téma používání bezpečného hesla, nesdělování přihlašovacích a ostatních kontaktních údajů jiné osobě může výrazně přispět k minimalizaci výskytu kyberšikany. U žáků by se měla podporovat snaha o další zvyšování vzdělanosti v oblasti ICT. Případná oběť kyberšikany má větší možnost, jak se bránit, pokud ovládá dostupné technologie na dostatečné úrovni. V tomto případě není převaha agresora tak výrazná. Studenti by si měli uvědomovat skutečná rizika spojená s používáním internetu. Osvěta na dané téma by měla probíhat již v rodinném kruhu, navazovat by mělo vzdělání ve školském prostředí. Při dostatečném počtu proškolených osob, které dokáží dostatečně diagnostikovat výskyt kyberšikany, by mohlo dojít ke snížení daného patologického chování.

Problematika kyberšikany by se měla stát celospolečenským problémem, který je třeba medializovat a vést na dané téma veřejné diskuse. Bezpečné používání internetu by mělo náležet mezi hlavní cíle při prevenci kyberšikany. Všeobecně by se měla zvednout úroveň vzdělanosti v oblasti ICT zejména u starší generace, která zastupuje řadu rodičů. Veřejné instituce poskytující odbornou pomoc tím, že vytvářejí různé programy, které vedou k lepší vzdělanosti při používání internetu. Státní orgány zpracovávají metodické pokyny postihující uvedenou oblast ve školství. Policie ČR a ve větších městech i Městská policie navštěvuje školy, kde zajišťuje žákům přednášky na téma kyberšikana i jiné patologické chování za účelem jejich prevence. Jejich činnosti ohledně preventivních přednášek, by se mohly rozšířit i na rodiče.

Doporučuji na základních i středních školách v určitých časových intervalech provést podrobnější dotazníkové šetření se zaměřením na výskyt šikany a kyberšikany. Dle zjištěných výsledků následně provést případnou intervenci a zprostředkovat preventivní opatření formou dalších přednášek a zajištění patřičných informačních letáků. Zajištění aktivního přístupu rodičů by zajisté přispělo k větší informovanosti dotčených stran. Během rodičovské schůzky by mohla být představena krátká prezentace na téma kyberšikany. Učitel by získal náhled, jaké stanovisko rodiče ke kyberšikaně mají. Optimální by pro redukci kyberšikany bylo, kdyby se podařilo zajistit spolupráci širšího spektra osob: žáků samotných, rodičů, školy a institucí zajišťujících odbornou pomoc.

ZÁVĚR

V bakalářské práci jsem si kladl za cíl zjistit, zda a v jaké míře se na vybraných středních školách vyskytuje kyberšikana a na základě zjištěných údajů doporučit možnosti prevence tohoto jevu. Teoretická část bakalářské práce na téma „Kyberšikana na současné střední škole“ vychází z aktuálních tištěných a elektronických odborných zdrojů, včetně zdrojů zahraničních. Zabývá se vymezením základních pojmů šikana a kyberšikana, analyzuje kyberšikanu jako relativně nový sociální jev a hledá možnosti zvládnutí kyberšikany.

Cílem empirického šetření bylo zjistit, zda a v jaké míře se na dvou sledovaných středních školách vyskytuje kyberšikana, popsat její případné formy, analyzovat její příčiny a možnosti její prevence. Ve výzkumné části jsem pracoval s několika hypotézami a prostřednictvím dotazníků zjišťoval postoje orientace žáků středního odborného učiliště technického zaměření a gymnázia k danému tématu.

Ke sběru požadovaných dat jsem použil metodu dotazníkového šetření. Administrace dotazníků proběhla v tištěné formě. Celkem bylo osloveno 61 žáků středního odborného učiliště elektrotechnického a 75 žáků gymnázia. Při vyplňování dotazníků jsem kladl důraz na anonymitu a dobrovolnost při vyplnění dotazníků s požadavkem, aby údaje byly vyplněny pravdivě a nezkresleně. Kompletně bylo vyplněno 116 ze 126 dotazníků, což činí 92 % z celkového počtu. Všechny hypotézy se podařilo na základě zpracovaných a vyhodnocených výsledků potvrdit. Z dotazníkového šetření vyplývá, že většina žáků se již setkala s některou z forem kyberšikany. Žáci středního odborného učiliště se setkali s kyberšikanou častěji, než žáci gymnázia. Žáci gymnázia zaznamenali setkání s kyberšikanou ve 23 případech (40%), žáci středního odborného učiliště zvolili tuto možnost odpovědi v 37 případech (63%). Porovnáním výsledků vyplynulo, že žáci středního odborného učiliště se setkali s kyberšikanou častěji, než žáci gymnázia.

Ze získaných údajů bylo dále zjištěno, že žáci vybraných škol nejsou pouze pasivními objekty kyberšikany. V některých situacích přebírají i roli agresora. Žáci SOU tak činí nejčastěji prostřednictvím sociálních sítí a to v 24 případech (54%). Žáci gymnázia tak činili v 25 případech (57%), kdy používají jako nástroj sociální sítě. Mezi další běžné způsoby agrese jsou využívány např. SMS zprávy nebo emaily. Potvrzuje se, že žáci vybraných škol mají dobré možnosti při využívání moderních technologií

a dostatečně se orientují v internetovém prostředí. Celkem 54 žáků SOU (50%) a 58 žáků gymnázia (47%) z dotčeného vzorku využívá nejčastěji mobilní telefon se stálým připojením k internetu. Mezi další oblíbené technologie u obou skupin patří stolní počítač, notebook, netbook a tablet. Ukazuje se, že 49 žáků středního odborného učiliště (36%) internet nejčastěji využívá k poslechu hudby a sledování filmů. Žáci gymnázia tuto činnost provádějí v 53 případech (38%). Mezi další oblíbené činnosti žáků vybraných škol patří komunikace na sociálních sítích a hraní online her. Počtem 21 dotazovaných žáků SOU (74%) a 38 žáků gymnázia (68%), by se při výskytu kyberšikany svěřilo kamarádovi. Celkem 5 žáků SOU (9%) a 6 žáků gymnázia (10%) by se pokusilo oběti kyberšikany poskytnout pomoc. Získané údaje ukazují, že žáci jsou informováni o způsobech obrany proti kyberšikaně, kdy získávají poznatky, na koho se mohou v případě agrese obrátit.

Kyberšikana je v současnosti odborně i mediálně sledovaná oblast patologického chování jedince nebo skupiny osob ve společnosti. Lze předpokládat, že bude stále v různých oblastech společenského života přítomna. Neustále musíme proto mít na mysli možná rizika a případné následky uvedeného jevu. Boj proti šikaně budeme moci rozvíjet úspěšně tehdy, jestliže se budou dlouhodobě podporovat aktivity výchovných poradců a učitelů předmětů zaměřených na IT technologie, směřující k pravidelnému seznamování žáků s problematikou. Rodičům je vhodné doporučit, aby se již v době, kdy umožní svým dětem samostatně pracovat s technologickými prostředky komunikace, sami s principy fungování ICT průběžně seznamovali. Pro rodiče je mimořádně důležité, aby se častěji zajímali, jakým způsobem jsou ze strany jejich dětí technologie využívány a také je v tomto směru důsledně vychovávali.

Při řešení problémů spojených s tímto jevem je zapotřebí mít na paměti nejen technické otázky, týkající se přístupu k internetu a schopnosti ovládnutí IT, ale i otázky etické, to znamená sledování úrovně vztahů mezi uživateli internetu a dodržování odpovídající mravních i právních norem. Všichni, kdo se sledovanou problematikou zabývají, by si měli uvědomovat, že nejúčinnější cestou prevence šikanování jako záměrného ubližování druhým lidem, je výchova k pozitivním přátelským mezilidským vztahům, výchova k čestnému a slušnému jednání a zdůrazňování vlastní odpovědnosti každého člověka za jeho chování, ať už je to chování viditelné nebo skryté v anonymitě.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- (1) BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV nakladatelství, 2003. ISBN 80-86642-08-9.
- (2) BURDOVÁ, Eva a TRAXLER, Jan. *Bezpečně na internetu*. Praha: Středočeský kraj ve spolupráci se Vzdělávacím institutem Středočeského kraje (VISK), 2014. ISBN 978-80-904864-9-2.
- (3) ČÁP, David. *Šikana: mýty a realita*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, [2012]. Příloha periodika: Řízení školy.
- (4) ČERNÁ, Alena et al. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada Publishing, 2013. Psyché. ISBN 978-80-247-4577-0.
- (5) Člověk v tísní, o.p.s., Statutární město Plzeň. *KYBERŠIKANA a její prevence – příručka pro učitele*. Plzeň: DRAGON PRESS, 2009. ISBN 978-80-86961-78-1.
- (6) ECKERTOVÁ, Lenka a DOČEKAL, Daniel. *Bezpečnost dětí na internetu: rádce zodpovědného rodiče*. Brno: Computer Press, 2013. ISBN 978-80-251-3804-5.
- (7) GAVORA, Peter, *Úvod do pedagogického výzkumu*, Paido, Brno, 2000, ISBN 80-85931-79-6.
- (8) HOLEČEK, Václav. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Plzeň: Pedagogické centrum Plzeň, 1997. ISBN 80-7020-004-9.
- (9) HULANOVÁ, Lenka. *Internetová kriminalita páchaná na dětech: psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality*. Praha: Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-545-9.
- (10) JEDLIČKA, Richard. *Výchovné problémy s žáky z pohledu hlubinné psychologie*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-788-6.
- (11) KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5.
- (12) KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-123-1.
- (13) KOPECKÝ, Kamil, Krejčí, Veronika. *Rizika virtuální komunikace*. Olomouc: NET UNIVERSITY, 2010. Příručka pro učitele a rodiče. ISBN 978-80-254-7866-0

- (14) KOPECKÝ, Kamil, SZOTKOWSKI, René a KREJČÍ, Veronika. *Nebezpečí internetové komunikace III*. Olomouc: Pedagogická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3087-4.
- (15) KOPECKÝ, Kamil a kol. *Rizika internetové komunikace v teorii a praxi*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. Monografie. ISBN 978-80-244-3571-8.
- (16) KOPECKÝ, Kamil. *Rizikové chování studentů Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v prostředí internetu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. Monografie. ISBN 978-80-244-3858-0.
- (17) KRČMÁŘOVÁ, Barbora et al. *Děti a online rizika: sborník studií*. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012. ISBN 978-80-904920-2-8.
- (18) PÖTHE, Peter. *Dítě v ohrožení*. Praha: Nakladatelství G plus G, 1999. ISBN 80-86103-21-8.
- (19) ROGERS, Vanessa. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-984-2.
- (20) ŘÍČAN, Pavel a JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. Praha: Grada, 2010. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2991-6.
- (21) SOBOTKOVÁ NIELSEN, VERONIKA. *RIZIKOVÉ A ANTISOCIÁLNÍ CHOVÁNÍ V ADOLESCENCI*. PRAHA: GRADA, 2015. ISBN 978-80247-4042-3.
- (22) ŠEVČÍKOVÁ, Anna a kol. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada Publishing, 2014. Psyché. ISBN 978-80-247-5010-1.
- (23) ŠMAHAJ, Jan. *Kyberšikana jako společenský problém = Cyberbullying as a social problem*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. Monografie. ISBN 978-80-244-4227-3.
- (24) *Trestní předpisy: redakční uzávěrka*. Ostrava: Sagit, 2010-, ÚZ. Vychází nepravidelně. Periodikum. ISBN 978-80-7208-782-2.
- (25) VÁGNEROVÁ, Kateřina, et al. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-912-5.
- (26) VAŇKÁTOVÁ, Eva, et al. *Patologické vztahy ve skupině*. Praha: RAABE, 2011. ISBN 978-80-87553-23-7.
- (27) VAŠUTOVÁ, Maria a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010. ISBN 978-80-7368-858-5.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Bezpečně – online. *Slovník základních výrazů online bezpečnosti*. [online]. © Národní centrum bezpečnějšího internetu. [Citace 28. 10. 2015]. Dostupné z:
<http://www.bezpecne-online.cz/projekt-bezpecne-online/slovník.html#c>

Česká škola. *Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních. Č. j. MŠMT – 22294/2013-1*. [online]. © 2000-2014 Albatros Media a.s. [Citace 28. 10. 2015]. Dostupné z:
<http://www.ceskaskola.cz/2013/07/metodicky-pokyn-ministerstva-skolstvi.html>

E-bezpečí. *Kyberšikana*. [online]. © Centrum PRVoK PdF, Univerzita Palackého v Olomouci 2008 - 2015. [Citace 28. 10. 2015]. Dostupné z:
<http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/kyberikana>

Wikipedia: the free encyclopedia. *Kyberšikana* [online]. St. Peterburg (Florida): Wikimedia Foundation, 2001-, strana naposledy edit. 4. 3. 2015. Česká verze. [Citace 30. 10. 2015]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kyber%C5%A1ikana>

The Relationship between Cyberbullying and School Bullying. [online]. Dostupné z:
<http://www.ojs.unisa.edu.au/index.php/JSW/article/viewFile/172/139>
[Citace 27. 10. 2015].

An analysis of multiple factors of cyberbullying among junior high school students in Taiwan. [online]. Dostupné z:
<https://ir.nctu.edu.tw/bitstream/11536/14084/1/000282155200045.pdf>
[Citace 27. 10. 2015]

Seznam grafů

Graf č. 1 - Pohlaví respondentů (žáci SOU)	27
Graf č. 1.1 - Pohlaví respondentů (žáci gymnázia)	27
Graf č. 2 - V jakém prostředí bydlíte (žáci SOU)	28
Graf č. 2.1 - V jakém prostředí bydlíte (žáci gymnázia)	28
Graf č. 3 - V jakém rodinném zázemí žijete (žáci SOU)	29
Graf č. 3.1 - V jakém rodinném zázemí žijete (žáci gymnázia)	29
Graf č. 4 - Co si představujete pod pojmem kyberšikana (žáci SOU)	30
Graf č. 4.1 - Co si představujete pod pojmem kyberšikana (žáci gymnázia)	30
Graf č. 5 - Setkali jste se s kyberšikanou (žáci SOU)	31
Graf č. 5.1 - Setkali jste se s kyberšikanou (žáci gymnázia)	31
Graf č. 6 - Pokud se setkáte s výskytem kyberšikany jako divák, co uděláte (žáci SOU)	32
Graf č. 6.1 - Pokud se setkáte s výskytem kyberšikany jako divák, co uděláte (žáci gymnázia)	32
Graf č. 7 - Kolik času denně strávíte na internetu (žáci SOU)	33
Graf č. 7.1 - Kolik času denně strávíte na internetu (žáci gymnázia)	34
Graf č. 8 - Jaké komunikační technologie využíváte (žáci SOU)	35
Graf č. 8.1 - Jaké komunikační technologie využíváte (žáci gymnázia)	35
Graf č. 9 - K jakému účelu nejčastěji využíváte internet (žáci SOU)	36
Graf č. 9.1 - K jakému účelu nejčastěji využíváte internet (žáci gymnázia)	36
Graf č. 10 - Jako oběť kyberšikany bych se svěřil/a (žáci SOU)	37
Graf č. 10.1 - Jako oběť kyberšikany bych se svěřil/a (žáci gymnázia)	37
Graf č. 11 - K jakému účelu využíváte sociální sítě (žáci SOU)	38
Graf č. 11.1 - K jakému účelu využíváte sociální sítě (žáci gymnázia)	38
Graf č. 12 - Kde jste se seznámili s bezpečným užíváním sociálních sítí a internetu (žáci SOU)	39
Graf č. 12.1 - Kde jste se seznámili s bezpečným užíváním sociálních sítí a internetu (žáci gymnázia)	40
Graf č. 13 - Jakým způsobem, jste byli v posledních 6 měsících zesměšněni, nebo Vám bylo jinak ublíženo (žáci SOU)	40
Graf č. 13.1 - Jakým způsobem, jste byli v posledních 6 měsících zesměšněni, nebo Vám bylo jinak ublíženo (žáci gymnázia)	41
Graf č. 14 - Použili jste některých z následujících prostředků k ublížení nebo zesměšnění někoho v posledních 6 měsících (žáci SOU)	42

Graf č. 14.1 - Použili jste některých z následujících prostředků k ublížení nebo zesměšnění někoho v posledních 6 měsících (žáci gymnázia)	42
Graf č. 15 - Jak můžete předcházet kyberšikaně (žáci SOU)	43
Graf č. 15.1 - Jak můžete předcházet kyberšikaně (žáci gymnázia)	43
Graf č. 16 - Jaký je podle Vás nejvhodnější způsob obrany při výskytu kyberšikany (žáci SOU)	44
Graf č. 16.1 - Jaký je podle Vás nejvhodnější způsob obrany při výskytu kyberšikany (žáci gymnázia)	45
Graf č. 17 - Znáte nějaké projekty, které poskytují pomoc proti kyberšikaně (žáci SOU)	45
Graf č. 17.1 - Znáte nějaké projekty, které poskytují pomoc proti kyberšikaně (žáci gymnázia)	46
Graf č. 18 - Pokud ano, uveďte jaké (žáci SOU)	46
Graf č. 18.1 - Pokud ano, uveďte jaké (žáci gymnázia)	47

Dotazník

Vážení žáci, jmenuji se Ladislav Kur. V současné době jsem studentem Masarykova ústavu vyšších studií, Katedry inženýrské pedagogiky ČVÚT v Praze, studijní program: Specializace v pedagogice. Tímto bych vás chtěl požádat o vyplnění přiloženého dotazníku, který je pokladem empirické části při tvorbě bakalářské práce na téma „Kyberšikana na současné střední odborné škole“.

Dotazník je zcela anonymní a veškeré vámi uvedené údaje jsou použity výhradně pro účely vypracování bakalářské práce. Předem děkuji za vstřícnost a za zodpovědné a pravdivé vyplnění dotazníku.

Způsob vyplnění dotazníku: Vámi zvolené odpovědi zakroužkujte. V případě otázky s možností *jiné*, napište svoji odpověď na volný řádek.

Pohlaví: muž / žena

Věk: .....

Škola: .....

1) V jakém prostředí bydlíte?

- a) město
- b) venkov

2) V jakém rodinném zázemí žijete?

- a) bydlím s oběma rodiči
  - b) bydlím s otcem
  - c) bydlím s matkou
  - d) jiné
- .....

3) Co si představujete pod pojmem kyberšikana?

.....

.....

4) Setkali jste se s kyberšikanou:

- a) ano
- b) ne
- c) neumím se vyjádřit

5) Pokud se setkáte s výskytem kyberšikany jako divák, co uděláte?

- a) pokusím se oběti poskytnout pomoc
  - b) poradím se s kamarádem, co bych měl udělat
  - c) svěřil/a bych se rodičům
  - d) požádám o pomoc učitele
  - e) budu dělat, že nic nevidím
  - f) kontaktuji poradenské zařízení
  - g) jiné
- .....

6) Kolik času denně strávíte na internetu?

- a) 1 – 2 hod.
- b) 2 – 4 hod.
- c) 4 a více hod.

7) Jaké komunikační technologie využíváte?

- a) mobilní telefon
- b) mobilní telefon se stálým připojením k internetu
- c) počítač/notebook/netbook
- d) tablet

8) K jakému účelu nejčastěji využíváte internet?

- a) připojení na sociálních sítích
  - b) vyhledávání informací
  - c) poslechu hudby a sledování filmů
  - d) hraní online her
  - e) jiné
- .....

9) Jako oběť kyberšikany bych se svěřil/a?

- a) spolužákovi
  - b) rodičům
  - c) učitelí
  - d) nikomu
  - e) jiné
- .....

10) K jakému účelu využíváte sociální sítě?

- a) jako způsob komunikace
  - b) jako zdroj informací
  - c) pro zábavu a volnočasovou aktivitu
  - d) k narušení soukromí a osobních údajů jiného uživatele
  - e) jiné
- .....

11) Kde jste se seznámili s bezpečným užíváním sociálních sítí a internetu?

- a) doma
  - b) ve škole
  - c) u kamaráda
  - d) při volnočasových aktivitách
  - e) nikde
  - f) jiné
- .....

12) Jakým způsobem, jste byli v posledních 6 měsících zesměšněni, nebo vám bylo jinak ublíženo?

- a) urážejícím emailem
  - b) vytvořením ponižujících webových stránek o mě
  - c) zasláním útočné nebo zesměšňující SMS zprávy
  - d) vytvořením pomlouvačného blogu
  - e) vyvěšením nelichotivého videa na internetu
  - f) zesměšněním nebo uražením na sociální síti (např. Facebook)
  - g) jiné
- .....

13) Použili jste některý z následujících prostředků k ublížení nebo zesměšnění někoho v posledních 6 měsících?

- a) email
  - b) vytvoření nelichotivých webových stránek o někom
  - c) SMS zpráva
  - d) tvorba hanlivého blogu o jiné osobě
  - e) vytvoření nelichotivého videa o někom
  - f) sociální síť (např. Facebook)
  - g) jiné
- .....

14) Jak můžete předcházet kyberšikaně?

- a) zveřejním své osobní údaje
- b) řeknu své přístupové heslo přátelům
- c) kontroluji, komu a co přes internet odesílám

15) Jaký je podle vás nejvhodnější způsob obrany při výskytu kyberšikany?

- a) informovat policii
- b) svěřit se dospělému
- c) svěřit se kamarádovi
- d) nedělat nic
- e) přestat používat mobilní telefon a internet

16) Znáte nějaké projekty, které poskytují pomoc proti kyberšikaně?

- a) ano
- b) ne

17) Pokud ano, uveďte jaké?

.....

.....

Děkuji za pomoc při vyplnění dotazníku.

**Příloha č. 2 - Vybraná zákonná ustanovení z trestního zákoníku České republiky
(Zákon č. 40/2009 Sb.)**

§ 191 Šíření pornografie

(1) Kdo vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, činí veřejně přístupným, zprostředkuje, uvede do oběhu, prodá nebo jinak jinému opatří fotografické, filmové, počítačové, elektronické nebo jiné pornografické dílo, v němž se projevuje násilí či neúcta k člověku, nebo které popisuje, zobrazuje nebo jinak znázorňuje pohlavní styk se zvířetem, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

§ 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií

(1) Kdo přechovává fotografické, filmové, počítačové, elektronické nebo jiné pornografické dílo, které zobrazuje nebo jinak využívá dítě nebo osobu, jež se jeví být dítětem, bude potrestán odnětím svobody až na dva roky.

(2) Stejně bude potrestán ten, kdo prostřednictvím informační nebo komunikační technologie získá přístup k dětské pornografii.

(3) Kdo vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, činí veřejně přístupným, zprostředkuje, uvede do oběhu, prodá nebo jinak jinému opatří fotografické, filmové, počítačové, elektronické nebo jiné pornografické dílo, které zobrazuje nebo jinak využívá dítě nebo osobu, jež se jeví být dítětem, anebo kdo kořistí z takového pornografického díla, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

§ 202 Svádění k pohlavnímu styku

(1) Kdo nabídne, slíbí nebo poskytne dítěti nebo jinému za pohlavní styk s dítětem, pohlavní sebeukájení dítěte, jeho obnažování nebo jiné srovnatelné chování za účelem pohlavního uspokojení úplatu, výhodu nebo prospěch, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let,

b) spáchá-li takový čin ze zavrženíhodné pohnutky,

c) pokračuje-li v páchání takového činu po delší dobu, nebo

d) spáchá-li takový čin opětovně.

§ 402 Apartheid a diskriminace skupiny lidí

(1) Kdo uplatňuje apartheid nebo rasovou, etnickou, národnostní, náboženskou nebo třídní segregaci nebo jinou podobnou diskriminaci skupiny lidí, bude potrestán odnětím svobody na pět až dvanáct let.

(2) Odnětím svobody na deset až dvacet let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán,

a) uvrhne-li činem uvedeným v odstavci 1 takovou skupinu lidí do těžkých životních podmínek, nebo

b) vystaví-li takovým činem takovou skupinu lidí nelidskému nebo ponižujícímu zacházení.

(3) Příprava je trestná.

§ 403 Založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka

(1) Kdo založí, podporuje nebo propaguje hnutí, které prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod člověka, nebo hlásá rasovou, etnickou, národnostní, náboženskou či třídní zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

(2) Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným podobně účinným způsobem,

b) spáchá-li takový čin jako člen organizované skupiny,

c) spáchá-li takový čin jako voják, nebo

d) spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu.

(3) Příprava je trestná.

§ 404 Projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka

Kdo veřejně projevuje sympatie k hnutí uvedenému v § 403 odst. 1, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta. (Trestní předpisy, 2010, str. 53-101).